БАРЫ ДА УЬЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!

ЛЕНИН ЁЛУ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

ХАМИСГЮН
15
ФЕВРАЛЬ
1990

№ 20 (10506)

Багъасы 3 кепек

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ
ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

БАРЫШНЫ ЧАЛТЛАШДЫРМА ТАРЫКЪ

КПСС-ни ЦК-сыны Пленумундан сонг КПСС-ни обкомуну биринчи секретары М. Ю. Юсупов булангъы баянлыкъ

Москвада КПСС-ни ЦК-сыны Пленуму ишин тамамлагъан сонг партияны Дагъыстан обкомуну биринчи секретары М. Ю. Юсупов уьйге къайтгъан. Магъачкъаланы аэропортунда бизин мухбирибиз ондан баянлыкъ алгъан.

— Магьаммат Юсупович, бизин газетибизни редакциясы ва ону охувчулары чыдамсыз кюйде къаравуллагъанын англагъаныгъызны тилеймен. Оьзю башлангъынча алда ЦК-ны бир Пленуму да бусу йимик кёп тюрлю пикруланы тувдурмагъандыр. Шону гьакъында Сиз не айтма боласыз?

— Агьамиятлы политика агьвалатланы къайсы да, айрокъда КПСС-ни ЦК-сыны Пленуму йимиклери, оьзю башлангъынча алдын гьар заманда да къаравуллавну рагьатсыз кюйдеги шартларын тувдура. Уьлкеде гьар тюрлю себеплеге гёре къувунлу гьаллар гьалиге кем болмайгъанлыгъы, уьстевюне, дагъы да артагъанлыгъы саялы да тюрлю хабарлар йайыла. Сёз ёругъуна айтгъанда, пресса да шогъар болушлукъ эте. Тек сизин тергевюгюзню тартагъан аслу зат шо тюгюлдюр деп ойлашаман.

— Тюгюл, озокъда. Аслу масъала башгъа затда: Сизин къаравугъузгъа гёре, Пленум оьзюнден къаравулланагъан умутлагъа къыйышывлу иш гёрдюмю?

— Шону этмеге нечакъы бизде буса да къыйын эди. Биз барыбыз да гьали болгъунча ачыкъ кюйде политика ёллар ёкъ деп сёйлей эдик. Гьали алда токътагъан съездге партияны платформасы арагъа чыкъды. Шо саялы да мен жавап беремен: дюр. Ону айтмакъ тюз болмас эди деп ойлашаман. Ол оьзюню концепциясы, жамиятны гьалын англайгъанлыкъ, шону масъалаларын чечмек учун ёллар танглайгъанлыкъ булан инандыра. Тюзю, ёлланы танглав гьали де масъалаланы барысына да жавап бермей. Съездни чакъырылмакълыгъы да шо саялы. Шулай умуми къайдада айтылгъан жавап рази этеми?

— Толу кюйде....

— Мени рагьатсызланмакълыгъым негьакъ тюгюл. Масала, янгыртып къурув гьалиге ерли дагъы да чалтлыкъда юрюмеге болажакъ эди деп инанагъан кёплер бар. Мен буса алдын тувулунгъан шартлар саялы, янгыртып къурувну оьзюню барышындагъы янгылышлар саялы ол оьзю болгъан къадарында тюгюл барып болмай эди деп гьисап этемен. Тюзю, хыйлы янгылышлардан, жамиятда шолагъа байлавлу авур тас этивлерден къачмагъа чы болажакъ эди. Мен ялгъан гёрюнюшлер этмеймен, гьар къайсы гезикли абатны тергевсюз кюйде якълавну эсги ёлунда юрюмеге де сюймеймен — шолай кемчилик болгъан эди. Тек гьали артдагъы йылларда болдурулгъан жамият гьалыны, шо вакътини ичинде тувулунгъан политика ва экономика кюрчюлени яхшылыгъындан биз оьзюбюзню гьаракатыбызгъа къошум чалтлыкъ бермеге болабыз. Дагъы артгъа салмагъа да болмас эди. Шо саялы да платформа йимик шулай документ алдын болмагъа герек эди. Мен мунда пикруланы гьакъында айтаман. Тек бир заманда да болмагъандан гьали болгъаны да яхшы.

— Гьали бираз сама уьстюнлюклер бармы экен?

— Озокъда. Айрокъда политика реформаны оьтгеривде. Бютюн уьлкеде жамиятны эркинлиги гьар кимге гёрюнюп турагъан заманда да айры-айры адамлагъа, бирбирде савлай коллективлеге кёп гезиклерде шону далиллемеге тюшегенлиги тамаша эте. Озокъда, бизин республикабызда да шолай. Журналистлер шогъар разими?

— Дюр, тек, ачыкъ кюйде айтгъанда, бизде алышынывлар дагъы да белгили кюйде болмагъа болажакъ эди.

— Гьар затны оьзюню заманы бар. Ерлерде реформаланы яшавгъа чыгъарыв центрда шоланы малим этип къойгъандан эсе гьар заманда да четим. Гьар заманда да шолай болгъан, шо болагъан зат. Аслусу буса бары да тюрлениивлени кюрчюсюнде адамны герти пайдалары токътагъанлыкъ. Шолар КПСС-ни къабул этилген платформасында гёрсетилген. Муна шо саялы да янгыртып къурувну гьакъыллы кюйде иш гёрювге къайтыв йимик англав магъа ювукъ.

— Экономикада?

— Буйрукъчулукъ-пайлав къайдадан ону план-базар къайдасына айландырыв. Шо да социалистче алдынлы къайдалардан отказ этив тюгюл, алгъа алып юрюй.

— Бизде ол неге шолай авур къажыллай туруп янгыртыла?

— Биринчилей, базарны бизин къурумубузгъа ят болгъан кюйде къабул этивню кёп йыллыкъ догмасыны алдын алмагъа къыйын. Экинчилей де, бир-бирине къаршы токътагъан эки гючню бирлешдирмеге къыйын: таза планлашдырывну якъчыларын да, янгыз базарны якълайгъанланы да. Гьакъыкъат даим де ортада. Бизин хозяйство механизмни уьлгюсю шолар тыгъыс кюйде къошулагъан ерде. Капитализмде базар аралыкъларын оьсдюрювню гьар гезигинде пачалыкъ базаргъа таъсир этеген планлы регуляторлар баргъан сайын бек тувулунагъаны герти зат чы.

— Бизде ол не къадар чалт ишлеме башлажакъ?

— Кёп зат принципли алышынывлагъа бакъгъан якъда кадрланы эркинлигинден, гьазирлигинден гьасил бола. Тек шо да ишни бир яны. Правовой кюрчю салма гечикмей турув бек агьамиятлы. Гюнлер булан сама салмагъа тавакаллыкъ этмеймен, яшавну графикге салып болмай. Шо пикруланы ва ишлени оьсювю — уьлкеде де, бизин республикада да баргъан сайын бек гёрюне. Бек тизив идеяланы яшавгъа чыгъарывну мисаллары аз тюгюл — Чартаевни методу, Ш. Алиевни атындагъы совхозну иши — юрт хозяйствода, айры-айры заводланы сынаву — промышленностда ва оьзгелеринде. Шо саялы да мен оптимистмен. Бары халкъ да, бары зат да шогъар гьазир болмагъан экен. Тек шо иш болажакъ, гьали, мен ойлашагъан кюйде, чалт юрюжек.

— Шо неден гёрюнежек?

— Бары да затлардан. Инг башлап — адамлардан. Кадрланы янгыртывну, беклешдиривню, яхшылашдырывну масъалалары баргъан сайын кёп эшитиле. Шо механизм неге тийишли кюйде юрюмей? Шо механизм гьали камиллешдириле бара, деп гьисап этемен. 4-нчю мартда болажакъ сайлавлардан сонг республиканы Оьр Совети янгы гьукуматны составын айры-айры арагъа салып къаражакъ, ону, халкъ арада айтагъаны йимик, элеп чыгъаражакъ. Гьар кандидатурагъа оьр даражада талаплылыкъ булан янашмагъа къаст этежек. Аянлыкъны шартларында шо къайдада иш гёрюв кёп асув бережек. Шо иш ерлерде де юрюлежегини агьамияты аз тюгюл. Шо саялы да 4-нчю мартда олар Советлеге оьзлени гележегин инанмагъа гьазир адамланы сайлажагъын дагъыстанлылар эсде сакъламагъа борчлу.

— Шо партия къуллукъчулардан да гьасил бола чы?

— Озокъда, бола. Гьар кимни оьзюню борчлары бар буса да. Шолар алышынмайгъан да йимик. Башлап къарагъанда шолай гёрюне. Алдын йимик хозяйство ишлер булан машгъул болагъан адамлар гьали политика якъдагъы сынавгъа чыдамай. Гьалиден ярым йыллар алда «Халкъ кёп ерде болма герек» деген чакъырыв адатлы лозунг эди. Гьали буса гьар къайсы пар-

— Шону ол беклешдире. Неге тюгюл де, миллиара аралыкъларын ёрукълашдырывну платформада белгиленген ёллары бютюн халкъны пайдаларын гьисапгъа ала. Тек шоланы яшавгъа чыгъарыв бизин барыбыздан да гьасил бола. Барыбыздан да — лап да жагьиллерден тутуп, уллу сынаву булангъы ветеранлагъа ерли. Партийныйлерден ва партийный тюгюллерден. Эренлерден ва къатынлардан. Атеистлерден ва динге инанагъанлардан. Сёз ёругъуна айтгъанда — динге инанагъанлар — бизин жамиятыбызны оьзге башгъа бёлюклери йимик бёлюгю, тек алдын бютюн халкъны янындан гьай этивлерден бир себепсиз кюйде ягъада къалгъан пайы. Оьзюню халкъы учун жаны авруйгъан гьар ким булан бирликде иш гёрюв — гьар къайсы уьйде де, бютюн республикада да парахатлыкъгъа ва насипге элтеген лап да инамлы ёл.

— Пленум уьч гюн юрюлдю, тынч тюгюл дискуссиялардан толу кюйде. Сизин бары да затдан артыкъ рагьатсызландыргъан мюгьлет болдуму?

— Болду. Онгача есликни гьакъындагъы масъала арагъа салынагъан заманда. Инг биринчи проектде эки булай языв бар эди: «загьмат онгача... еслиги» ва «адам адамны эксплуатация этивге къаршы ябушув». Осун да къабул этмеймен, бусун да. Биринчисин неге — англашыла, сонг ол тайдырылды. Экинчисин буса — неге тюгюл, янгыз бар зат булан ёлгъа йиберилеген зат

«Союз ТМ-9» учурулгъан

ТАСС-НЫ БИЛДИРИВЮ

Космос бошлугъун ахтарывланы программасына къыйышывлу болуп, 1990-нчы йыл 11-нчи февральда москва заманы булан 9 сагьат 16 минут вакътиде Совет Союзда «Союз ТМ-9» деген космос гемеси учурулгъан, командир Совет Союзну Игити, СССР-ни лётчиги-космонавты Соловьёв Анатолий Яковлевични ва бортинженер Баландин Александр Николаевични составындагъы экипаж шону юрюте.

Учувну программасына гёре «Парахатлыкъ» деген пилотлашдырылгъан комплекс булан «Союз ТМ-9» деген гемени тиркешдирив гёз алгъа тутула. Бирликдеги учувну барышында илму-ахтарыв комплексни бешинчи аслу экспедициясыны экипажын — дюньяны айланасындагъы орбитада узакъ заман ишлеп турагъан космонавтлар Александр Серебровну алышдырыв оьтгерилежек.

«Союз ТМ-9» деген гемени борт системасы ёрукълу кюйде ишлей. Космонавтлар Анатолий Соловьёв ва Александр Баландин оьзлени яхшы гьис эте.

Орбита комплекс булан пилотлашдырылгъан гемени тиркешдирив 13-нчю февральгъа белгиленген.

ОРБИТАДА ТИРКЕШДИРИВ

ТАСС-НЫ БИЛДИРИВЮ

1990-нчы йыл 13-нчю февральда москва заманы булан 9 сагьат 38 минут вакътиде «Союз ТМ-9» деген пилотлашдырылгъан гемени «Парахатлыкъ» деген орбита комплекс булан тиркешдирив яшавгъа чыгъарылгъан.

Космонавтлар Александр Викторенко, Александр Серебров, Анатолий Соловьёв ва Александр Баландин илму-ахтарыв комплексни бортунда бирликдеги ишлени ва сынавланы оьтгеривге гиришген.

Бирликдеги учув тамамлангъан сонг Александр Викторенко ва Александр Серебров «Союз ТМ-9» деген геме булан 19-нчу февральда ерге къайтажакъ.

Анатолий Соловьёвну ва Александр Баландинни беш ай ярымгъа гьисап этилген учувуну программасы алдагъы экспедицияланы космонавтлары башлагъан геофизический ва астрофизический ахтарывланы, биологиягъа ва биотехнологиягъа байлавлу сынавланы давам этивню программасын гёз алгъа тута.

Апрелде «Парахатлыкъ» деген орбита комплексге астрофизикагъа, геофизикагъа ва биотехникагъа байлавлу янгы ахтарывланы оьтгермек учун салынгъан аппаратура булангъы «Кристалл» деген хас технология модульну тиркешдирив планлашдырыла. Модульну янгы технология установкаларында алтынчы аслу экспедицияны экипажына шоланы гьалиги электроникада пайдаландырмакъ учун яхшылашдырылгъан характеристикалары булангъы ярым проводник материалланы - сынав-промышленный пайын алмакъ муратларда космос материаловедениеге гёре ишлени генглешген программасын яшавгъа чыгъармакъ алда токътагъан.

Телеметрический информацияны маълуматларына ва космонавтланы докладларына гёре орбита комплексни борт системалары ёрукълу кюйде ишлей. Экипаж бирликдеги учувну программасын яшавгъа чыгъарывгъа гиришген.

Сайлавчулар булан ёлугъувлар

1990
4
МАРТ
Сайлавланы гюню

4-нчю мартда болажакъ сайлавлагъа гьазирлик узатыла. Ерлерде гьар гюн дегенлей РСФСР-ге, ДАССР-ге ва ерли Советлеге халкъ депутатлыкъгъа кандидатлар булан ёлугъувлар оьтгериле.

Гетген сонгугюн Хасавюрт районну Батаюртуну клубунда РСФСР-ге депутатлыкъгъа кандидат ДГУ-ну дарс беривчюсю, къумукъ халкъ гьаракатыны ёлбашчысы Салав Алиев ва ДАССР-ге депутат-

гьали болгъунча бизге берилген идеология англавгъа, социализмге янгы гёзден яшама заман гелген. Халкъ гьаракатны ишлери булан байлавлу болуп, мен гьали-гьали лерде Москвагъа, Ленинградгъа, Прибалтикагъа барып гелдим. Шо сапардан аслу шулай ой чыгъардым. Бизин

тувдура. Уьлкеде гьар тюрлю себеплеге гёре къувунлу гьаллар гьалиге кем болмайгъанлыгъы, уьстевюне, дагъы да артагъанлыгъы саялы да тюрлю хабарлар яйыла. Сёз ёругъуна айтгъанда, пресса да шогъар болушлукъ эте. Тек сизин тергевюгюзню тартагъан аслу зат шо тюгюлдюр деп ойлашаман.

— Тюгюл: озокъда. Аслу масъала башгъа затда: Сизин къаравугъузгъа гёре, Пленум оьзюнден къаравуллангъан умутлагъа къыйышывлу иш гёрдюмю?

— Шону этмеге нечакъы бола буса да къыйын эди. Биз барыбыз да гьали болгъунча ачыкъ кюйде политика ёллар ёкъ деп сёйлей эдик. Гьали алда токътагъан съездге партияны платформасы арагъа чыкъды. Шо саялы да мен жавап беремен: дюр, шолай иш гёрдю. Дагъы да артыкъ разилик тувдурар йимик болмагъа да чы бажарылар эди. КПСС-ни платформасын алда токътагъан бютюн халкъ арагъа салып ойлашыву шо разисизликни тайдырар деп эсиме геле. Заманы гелгенликден пайдаланып, шону актив кюйде арагъа салып ойлашмагъа бары да коммунистлени, бары да дагъыстанлыланы чакъыраман. Уьлкени яшавуну четим девюрюнде, жамиятда бир-бирине къаршы токътагъан бары да далиллер эки бёлюнген заманда, балики, партияны ичинде де якъланы бир-бирине къаршы токътагъан далиллерини вакътисинде шолай программаны таклиф этив — уллу жаваплы иш. Шо да Пленумну аслу натижасы.

— Платформаны къайсы положениелери Сизин шогъар инандыра?

— Пленумну материаллары язылып чыгъарылгъан. Шо соравгъа жавап алмагъа сюеген гьар адамны мен шогъар тергевюн бакъдырар эдим. Айрокъда — М. С. Горбачёвну докладына. Тек соравдан тайышмагъа сюймес эдим. Платформаны айры-айры положениелерин айрыча [illegible] да юрюмеге болажакъ эди [illegible] инанагъан кёплер бар. Мен буса алдын тувулунгъан шартлар саялы, янгыртып къурувну оьзюню барышындагъы янгылышлар саялы ол оьзю болгъан къадарында тюгюл барып болмай эди деп гьисап этемен. Тюзю, хыйлы янгылышлардан, жамиятда шолагъа байлавлу авур тас этивлерден къачмагъа чы болажакъ эди. Мен [illegible] гёрюнюшлер этмеймен, гьар къайсы гезикли абатны тергевсюз кюйде якълавну эсги ёлунда юрюмеге де сюймеймен — шолай кемчилик болгъан эди. Тек гьали артдагъы йылларда болдурулгъан жамият гьалыны, шо вакътини ичинде тувулунгъан политика ва экономика кюрчюлени яхшылыгъындан биз оьзюбюзню гьаракатыбызгъа къошум чалтлыкъ бермеге болабыз. Дагъы артгъа салмагъа да ярамай.

— Оьзю янгыртып къурувну гьакъында адамланы англавунда тувулунагъан масъала бармы?

— Бу — принципли масъалалардан бириси. Биз нечакъы сюймесек де, масъала бар. Айрыча айтгъанда, бары да ерлердеги йимик масъала бизин республикада да бар. Янгыртып къурувну маънасын гьар кимге англатып битмегенбиз. Ону ахыр муратларын англавда бирлик ёкъ. Бир янгыз янгыртып къурув да ёкъ деген сёзлер бары да ерлерде тюрлю-тюрлю къайдада англашыла. Гьар ким шогъар оьз маънасын къоша. Гьатта оьзюню хас пайдалары бар заманда да. Платформаны маънасы гьакъындагъы Сизин соравугъузгъа къайта туруп, мен гьакъылларда булгъавурлукъну алдын алмагъа, пикрулардагъы башгъалыкъланы тайдырмагъа кёмек этежек деп ойлашаман. Янгыртып къурувну атына айтылагъан критиканы гьакъында эсгермесем, охувчуланы алдында мен оьзюмню ачыкъ экенимни билдирмеге болмас эдим. Шо болмагъан буса, балики, ба- [illegible] **кюйде болмагъа болажакъ эди.**

— Гьар затны оьзюню заманы бар. Ерлерде реформаланы яшавгъа чыгъарыв центрда шоланы малим этип къойгъандан сонг гьар заманда да четим. Гьар заманда да шолай болгъан, шо болагъан зат. Аслусу буса бары да тюрлендиривлени кюрчюсюнде адамны герти пайдалары токътагъанлыкъ. Шолар КПСС-ни къабул этилген платформасында гёрсетилген. Муна шо саялы да янгыртып къурувну гьакъыллы кюйде иш гёрювге къайтыв йимик англав магъа ювукъ.

— Экономикада?

— Буйрукъчулукъ-пайлав къайдадан ону план-базар къайдасына айландырыв. Шо да социалистче алдынлы къайдалардан отказ этив тюгюл, шолагъа, социализмни ленинчи къайдада гёрювлеге къайтыв бола. Шо уллу теманы уьстюнде гезикли кюйде токътай турмажакъман. Бизде, нечакъы сюймесек де, идеология стереотиплеге къайтыв алда йимик гючлю экенин айтып къояжакъман. Шоланы артында не токътагъанын ахтармагъа ва англамагъа заман болгъан, бары да эсгиленген, ялгъан, оьзлени тюзлюгюн гёрсетмейген затдан къачмагъа заман болгъан.

— Бизин уьйретгени йимик, базар — мал-акъча аралыкълары, онгача еслик, шолай болгъанда буса..

— Капитализм? Сиз шолай айтма сюемисиз? Бизин уьйретген зат, шо инг биринчилей терминология. Уьстевюне янгыз акъ ва къара тюслеге боялгъанлары. Хыйлы уьлкелерде предприятиелени кёп пайы, Францияда буса, масала, умуми кюйде алгъанда яртысына ювугъу, пачалыкъны къолунда. Олар социализм къурамы дагъы? Базар — адам цивилизациясыны натижасы ва ону оьсдюрювню объектив шарты экенин англамагъа заман болгъан. Жамият процессни ол къуллар тутагъан бырынгъы заманлардан бизин гюнлерибизгэ ерли [illegible]

[illegible] чалт ишлеме башлажакъ?

— Кёп зат принципли алышынывлагъа бакъгъан якъда кадрланы эркинлигинден, гьазирлигинден гьасил бола. Тек шо да ишни бир яны. Правовой кюрчю салма гечикмей турув бек агьамиятлы. Гюнлер булан сама салмагъа таваккаллыкъ этмеймен, яшавну графикге салып болмай. Шо пикруланы ва ишлени оьсювю — уьлкеде де, бизин республикада да баргъан сайын бек гёрюне. Бек тизив идеяланы яшавгъа чыгъарывну мисаллары аз тюгюл — Чартаевни методу, Ш. Алиевни атындагъы совхозну иши — юрт хозяйствода, айры-айры заводланы сынаву — промышленностда ва оьзгелеринде. Шо саялы да мен оптимистмен.

— Барындан да артыкъ биз политика якъдан алгъа гетгенбиз, шо бир вакътини ичинде гьали де алдынгъы догмалагъа багъагъанлыкъ кёп дедигиз. Шоланы нечик бирлешдирме бола?

— Лап да тамаша кюйде. Адамлар дагъы да кёп демократияны талап эте, биревлер шо бир вакътини ичинде «къатты къолгъа» чакъыра. Неге буса да, хыйлы адамланы англавунда демократия деген зат пакарсызлыкълар булан тенглешдириле. Герти кюйдеги низам чы — «къатты къол» тюгюл, демократиялы законланы сёзсюз кюйде юрютюв. Гьалиги бизин кемчиликлерибизни яртысы — шо гьакъыкъатны унутгъанлыкъда. Дагъыстанлылар шону булан рази тюгюл экенни билемен. Гьасил бир: иш гёрмеге герек экенин билмек азлыкъ эте. Озокъда, бир къадар вакъти къолдан чыкъгъан, тек тас этилмеген. Инг башлап, шо Советлени ишине тиеген ер.

— Тек гьакимликни Советлеге беривню иши бир къадар созула деп Сизин эсигизге гелмейми?

— Шолай. Тек иш янгыз гьакимликни берип къоймакъда тюгюл, ону къабул этмек- [illegible] лагъа къаст этежек. Аявлыкъны шартларында шо къайдада иш гёрюв кёп асув бережек. Шо иш ерлерде де юрюлежегини агьамияты аз тюгюл. Шо саялы да 4-нчю мартда олар Советлеге оьзлени гележегин инанмагъа гьазир адамланы сайлажагъын дагъыстанлылар эсде сакъламагъа борчлу.

— Шо партия къуллукъчулардан да гьасил бола чы?

— Озокъда, бола. Гьар кимни оьзюню борчлары бар буса да. Шолар алышынмайгъан да йимик. Башлап къарагъанда шолай гёрюне. Алдын йимик хозяйство ишлер булан машгъул болагъан адамлар гьали политика якъдагъы сынавгъа чыдамай. Гьалиден ярым йыллар алда «Халкъ кёп ерде болма герек» деген чакъырыв адатлы лозунг эди. Гьали буса гьар къайсы партия къуллукъчуну да яшав бажарывлугъуну биринчи шарты.

— Гьакъыкъатда шо не демек бола?

— Политика ябушувчуларын танглав юрюле демек бола. Муна лап да шо саялы партияны янгыртып къурувну масъалалары да гьали шулай бек гючлю болуп токътагъан. Пленум июнь айны ахырында съездни чакъырма токъташгъанын сиз билесиз. Демек, ерлерде гьисап берив-сайлав кампания етишип геле тура демек бола. Шону да башлапгъы, шагьар, район, область партия къурумларыны сайланагъан органларында герти кюйдеги ёлбашчылар болар йимик оьтгермеге тарыкъ. Алданокъ — генг ва ачыкъ кюйде — кандидатураланы арагъа салып ойлашыв шогъар болушлукъ этежек деп умут этемен. Шону гьакъында гьали бютюн халкъ ойлашсын, неге тюгюл сёз мунда республикабызны къысматы учун бизин умуми жаваплыгъыбызны гьакъында бара.

— Дагъыстанда миллиара парахатлыгъын сакълавну гьакъында гьали-гьалилерде сиз айтгъан инамлыкъгъа КПСС-ни платформасы не даражада тие?

[illegible] жаны авруйгъан гьар ким булан бирликде иш гёрюв — гьар къайсы уьйде де, бютюн республикада да парахатлыкъгъа ва насипге элтеген лап да инамлы ёл.

— Пленум уьч гюн юрюлдю, тынч тюгюл дискуссиялардан толу кюйде. Сизин бары да затдан артыкъ рагьатсызландыргъан мюгьлет болдуму?

— Болду. [illegible] гьакъындагъы масъала арагъа салынагъан заманда. Инг биринчи проектде эки булай язув бар эди: «загьмат онгача... еслиги» ва «адам адамны эксплуатация этивге къаршы ябушув». Осун да къабул этмеймен, бусун да. Биринчисин неге — англашыла, сонг ол тайдырылды. Экинчисин буса — неге тюгюл, янгыз бар зат булан, ёлгъа йиберилеген зат булан ябушмагъа бола. Бу принципли масъала, неге тюгюл сёз мунда социальный ёлну танглавну гьакъында бара. Система шолай имканлыкъны тайдырмагъа герек.

— Пленумну алдында Москвада бир нече митинглер болду. Сиз нечик ойлашасыз, Пленумну ортакъчыларына шоланы лозунглары таъсир этдими?

— Айтмагъа къыйын. Барысы да учун жавап бермеге бойнума алмайман. Кимге нечик. Шо лозунглар магъа бир якълы кюйде таъсир этди: «якълай» ва «къаршы» деген ич позициялагъа дагъы да бек инандырды. Сёз ёругъуна айтгъанда, яхшы ойлашагъан адамны гьар пикрусуна гьюрмет этив булан янашаман, тек шолар умуми кюйде къабул этилген оьлчевлерде айтылмагъа герек. Мен гьар къайсы къайдада да, рагьат кюйде, бир-бирине инанагъан лакъырлашывгъа гьазирмен. Ишдеги мени бары да ёлдашларым йимик. Тек оьз идеяларын митинглени гьис якъдан къызывундан таба беклешдирме къасткъылыв янгыз гёнгюн чыгъарывну тувдура.

(Арты 2-нчи бетде).

Сайлавчулар булан ёлугъувлар

1990
4
МАРТ
Сайлавланы гюню

4-нчю мартда болажакъ сайлавлагъа гьазирлик [illegible]ла. Ерлерде гьар гюн дегенлей РСФСР-ге, ДАССР-ге ва ерли Советлеге халкъ депутатлыкъгъа кандидатлар булан ёлугъувлар оьтгериле.

Гетген сонггугюн Хасавюрт районну Ботаюртуну клубунда РСФСР-ге депутатлыкъгъа кандидат ДГУ-ну дарс беривчюсю, къумукъ халкъ гьаракатыны ёлбашчысы Салав Алиев ва ДАССР-ге депутатлыкъгъа кандидат АПК-ны Хасавюрт район управлениесини начальниги А. Бексолтанов булан ёлугъув болду.

С. Алиевни ва А. Бексолтановну инанылгъан адамлары И. Исмайылов ва Балаев кандидатланы биографиясы, оланы яшаву ва иши гьакъда хабарладылар. Сонг кандидатлагъа сёз берилди. С. Алиев:

— Депутат этилип сайлансам, мен оьзюмню чалышывумну къумукъ халкъ гьаракаты булан байлажакъман. РСФСР-ни Оьр Советинде вакилибиз болмаса, бизин муратларыбызны яшавгъа чыгъарма къыйын болажакъ. Шолай вакил болма магъа инанылгъан саялы, мен уллу жаваплыкъны сеземен. Халкъ гьаракаты янгыз милли масъалаланы гётермей, алда дагъы да уллу жамият масъалалар токътагъан. Гьали бизде бары да гьакимлик партийный бюрократияны къолунда. Шо гьакимликни, олардан алып, Советлеге берме герек. Тек олай деп, мен партияны барын да яманламайман. Коммунистлени арасында хыйлы таза, намуслу, бажарывлу адамлар бар. Терс гьакимлер буса партияны да абурсуз эте.

Гьар халкъны оьзденлигин, оьзтёречелигин оьсдюрме, гьали болгъунча бизге берилген идеология англавгъа, социализмге янгы гёзден янашма заман гелген. Халкъ гьаракатны ишлери булан байлавлу болуп, мен гьали-гьалилерде Москвагъа, Ленинградгъа, Прибалтикагъа барып гелдим. Шо сапардан аслу шулай ой чыгъардым. Бизин къысматыбызны бизин орнубузда бирев де чечмежек. СССР-ни Оьр Советини де, КПСС-ни ЦК-сыны да алдында кёп масъалалар токътагъан. Оланы бизге къарама гючю де, заманы да етишмей. Оьз насибибиз учун оьзюбюз ябушма герекбиз. Тюзлюк учун, тенглик учун ябушув халкъ гьаракатыны ерлердеги комитетлерини аслу борчу.

Сонг С. Алиев ботаюртлуланы сайлавлагъа бек жаваплы янашма чакъырды. Неге тюгюл, гьалиги сайлавлар жамият яшавда лап агьамиятлы девюр. Олардан бизин гележегибиз гьасил болажакъ. Участка сайлав комиссияларда халкъны вакиллери болма тюше. Дагъы ёгъесе, сайлавланы оьзлени пайдасы учун къоллап, къыйыкъсытывлар этме къарайгъанлар кёп болажакъ.

А. Бексолтанов оьзюню сёйлевюнде районну экономика гьалын яхшылашдырма болагъан масъалаланы уьстюнде токътады. Ол да халкъ гьаракатны талапларын якълайгъанын ва депутат этип сайланса, тенглик учун ябушажагъын айтды.

БИЗИН МУХБИРИБИЗ.

Революциячы къайдада янгыртыв

Тыш уьлкелерде КПСС-ни ЦК-сыны февраль Пленумуну гьасиллери, шо партия форумда М. С. Горбачёв этген докладны гьакъында англатыв берив давам этиле. Гёзден гечиривчюлер булай эсгере: Пленумну къарарлары СССР-де реформаланы процессине мекенли кюйде характер бере, шо реформалар совет жамиятны бютюнлей алышдыра, умуми европа уьюне Гюнбатыш ва Гюнтувуш Европаны алгъа барывун чалтлашдыра, бютюн дюньяда гьалланы яхшылашдыра.

Берлин

«Нойес Дойчланд» деген газет оьзюнде булай айтылагъан макъала язып чыгъаргъан: «Гьакимликге КПСС-ни монополиясы гьакъыкъатда оьмюр сюрювюн токътатгъан. Шогъар багъып элтеген ёл тынч болмагъан. Ону лап да къыйынлы вакътисинде янгыртып къурувгъа янгы гючлер бермек учун мекенли кюйде алгъа абат алма герек болгъан. Конституцияны 6-нчы статьясындан отказ этив янгыртып къурувну уьстюнлюгюню имканлылыгъына инамлыгъын тезден тас этгенлер учун нечакъы да къыйынлы болажакъ. Бары да къалгъанлар учун буса КПСС-ни ЦК-сыны платформасыны проекти гючлю савут болуп токътажакъ. Ону генглешивюню гьали башлангъан янгы девюрюнде КПСС-ни уьстюне авур сынав тюшежек: партия халкъ учун яшай ва халкъгъа къуллукъ эте деген положениеге иш гёрювчю гюч бермеге герек».

Белград

«М. С. Горбачёв демократия учун къатты кюйде къаст эте», «Янгыртып къурув давам этилмеге тарыкъ», «М. С. Горбачёвну къыйынлы уьстюнлюгю» — КПСС-ни ЦК-сыны Пленумуну гьасиллери гьакъында Югославияны газетлери шолай башлар булан материаллар язып чыгъара. «Башында М. Горбачёв да булан реформаланы якъчылары, — деп яза «Борба» деген газет, — КПСС-ни ва совет жамиятны демократлашдырыв учунгъу гьаракатда дагъы да бир уьстюнлюкге етген».

Хельсинки

Финляндия центры деген партияны председатели П. Вяюрюнен Совет Союзда КПСС-ни ёлбашчылыкъ этив ролю узакъ заманны боюнда сакъланажагъына инанагъанын билдирген. Ону пикрусуна гёре, политика системаны оьсдюрмей туруп, мекенли кюйдеги экономика тюрлендиривлени яшавгъа чыгъармагъа бажарылмай.

«Суоменмаа» деген газет эсгерегени йимик, КПСС-ни ЦК-сыны Москвада оьтгерилген Пленуму тарихи агьвалат экенине сёз ёкъ.

Токио

«Нихон Кэйдзай» деген газет оьзюню баш макъаласында булай яза: «М. С. Горбачёвну сёйлевлеринде ва ЦК-ны Пленумуну уьлкени тарихи бурулувун гёрсетеген документлеринде «инсанлы демократ социализм» деген сёзлер бар» СССР гьакъыкъатда дюнья тарихинде янгы бёлюк ачгъан.

(ТАСС).

БАРЫШНЫ ЧАЛТЛАШДЫРМА ТАРЫКЪ

(Башы 1-нчи бетде).

— Шолай болгъан сонг, кёп партияны гьакъында да бир нече сёз. Шону гьакъында Пленумда да айтылгъан чы?

— Шолай лакъыр да болду. Партиялар биревлени буйругъуна гёре тувулунмай. Олар жамиятда белгили социальный къатлавланы пайдаларын гёрсете. Дюнья практикада, балики, бир тюрлю партия оьзюне политика якъдан къаршыларын тувдургъан деген бир гезик де болмагъандыр. Башгъа иш, эгер шоланы яшав ярата буса. Шолай гезикде КПСС — лакъырлашыв юрютме ва гьар къайсы жамият-политика бирлешивю булан да массаларда таъсири учун ябушув юрютмеге гьазир. СССР-ни янгы Конституциясын къабул этежек Халкъ депутатларыны съездине къарайыкъ. Халкъны шонда гёрсетилген умутларына къыйышывлу кюйде янашма да янашарбыз.

— Ахырда да, Магьаммат Юсупович, айтыгъыз: бизин республикабызда янгыртып къурувну барышы булан Сиз разимисиз?

— Шо риторикалы сорав. Озокъда, тюгюлмен. Барышны чалтлашдырмагъа тарыкъ.

ДАССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ПРЕЗИДИУМУНДА

1990-нчы йыл 13-нчю февральда Дагъыстан АССР-ни Оьр Советини Президиумуну гезикли жыйыны болгъан.

Президиум РСФСР-ге, ДАССР-ге ва ерли Советлеге халкъ депутатларын сайлавлагъа гьазирлик гёрювню ахырынчы девюрюнде Дербент шагьарда ва Гуниб районда халкъ депутатларыны Советлерини иши гьакъындагъы масъалагъа тынглагъан ва ону арагъа салып ойлашгъан.

ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну къурум-инструктор бёлюгюню инструктору Р. Х. Омарова шо масъалагъа гёре къошум доклад этген.

Президиум ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну Председатели М. М. Магьамматовну ДАССР-ни халкъ депутатларыны биринчи Съездине, ДАССР-ни Оьр Советини биринчи сессиясына гьазирлик гёрювге ва шоланы оьтгеривге байлавлу аслу чараланы планы гьакъындагъы информациясына тынглагъан.

Президиумну жыйынында ДАССР-ни Оьр судуну председатели А. С. Омаров «Дагъыстан АССР-ни Оьр судуну членлерине квалификация классын бермекни гьакъында» доклад этген.

Президиумну жыйынында бир нече оьзге масъалалагъа да къаралгъан.

Арагъа салынып ойлашылынгъан бары да масъалалагъа гёре Президиум тийишли къарарлар къабул этген.

ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну Председатели М. М. Магьамматов жыйынны юрютген.

* * *

КПСС-ни обкомуну бюросу, ДАССР-ни Оьр Советини Президиуму ва республиканы Министрлер Совети ДАССР-ни Савлукъ сакълав министерлигини 1 номерли поликлиникасын ва больницасын Уллу Ватан давну сакъатларыны ва ветеранларыны, пачалыкъны алдындагъы айрыча къуллукълары учун белгиленген ветеранланы, воинлени-интернационалистлени къуллукъларын кютмек учун бермеге къарар этген.

КПСС-ни обкому ва ДАССР-ни Министрлер Советини ишлерини управлениелерини Аччысувдагъы пансионаты сав этив-савлукъ сакълав муратларда пайдаландырмакъ учун республиканы яшлар уьйлерине бериле.

КПСС-ни обкомуну марксизм-ленинизм университетини бинасы Магьачкъала шагьарны Ленин районуну Пионерлер уьюн ерлешдирмек учун бериле. Ленинчи комсомолну атындагъы паркдагъы гостиница яшланы поликлиникасы учун бериле.

БЕШЙЫЛЛЫКЪНЫ АХЫРЫНЧЫ ЙЫЛЫ

«Эки къолгъа бир иш» РЕПОРТАЖ

Эндирейде Ленинни атындагъы колхозну (Хасавюрт район) устаханасы юртгъа гирип баргъан ерде ерлешген. Бугюн шонда гиришчы гъыш айрокъда кёп. Тракторланы, бир бойдан бир бойгъа тартылагъан агрегатланы, тиркев алатланы тавушлары да чалынып тербей.

— Ишигиз къыставгъа ошай, — дейбиз колхозну баш инженери Гьажи Гьажиевге.

— Ярашдырывну вакътиси гьар заман да шулай бола, — дей ол. — Язбашгъа гьазирлемеге герек техникабыз кёп. Аста айлансакъ, белгиленген чакъы борчларыбызны кютмеге гючюбюз чатмажакъ.

Хозяйствода 51 трактор, 13 комбайн, 6 ем гьазирлейген, 3 гьабижай чалагъан агрегат, 250-ден де артыкъ [illegible] тюрлю машинлер, тиркев алатлар бар. Автомашинлени санаву да 56-гъа етише. Гертиден де, шонча техниканы ярашдырып онгармакъ аз иш тюгюл. Алда токътагъан масъаланы авурлугъун гёз алгъа тутуп, колхозну специалистлери техника алатланы ярашдырывгъа байлавлу план-график къургъан, къайсы агрегатлар, механизмлер къачан ярашдырылажагъы белгиленген.

Механизаторланы арасындан пагьмулулары танглангъан, олардан хас коллектив къурулгъан, гьарисини борчлары токъташдырылгъан, [illegible]

дей Гьажи.

Ачыкъ эшикден таба астаракъ гиребиз. Ток булан ишлейген кёрюк оькюре, сабан авузлар къыза, колхозну айтылгъан темир устасы Яраш Гьажалиев оьзюню ёлдашы булан бирге сыгъанып айлана.

— Иш къолай болсун, — дейбиз.

— Савлугъугъуз артсын, — деп жавап къайтармагъа ол гьаран мюгьлет таба.

Гючлю чёкюч къызгъан темирни тюйюп алып бара. Ону урувy, тюбюндеги тёшнюню нечик де, ерни де тербете.

— Бажарыламы? — деп, ону гёнгюн гётермеге къарайбыз.

— Эки къолгъа бир иш, бажарылмай не бар мунда? — деп иржая Яраш.

— Булардан бузулагъан зат ёкъ. Тюзлемеге тийишли частланы, токъташдырып, чечип, оьз заманында гелтирсек, шоссагъат онгарып берелер, — деп сёз къоша Гьажи.

— Бирлери онгарылгъан затланы да заманында алып тайдырмай, булай да тыгъыс ерни дагъыдан-дагъы тар эте, — дей уста.

— Тетиклени алдын аларбыз, кемчиликлени тюзлербиз, — деп иржая Гьажи.

Лакъырлаша туруп, биз, мечден чыгъып, темир тужурагъан бёлюкге аякъ басабыз. Гьадиятулла Ханавов станокну артында гьайлы токътагъан. Гёзелдирикли гёзлери, бурма йимик [illegible] мемеге урунгъанман. Шуну башлагъанда уьстюме сиптеге сиз гирдигиз. Насип буса, тюзелип гетер дагъы.

— Сен бойнунга алгъан сонг, тюзелмей къалмагъа кюй ёкъ, — дей баш инженер. Бираздан, бизге бурулуп, сёзюн узата:

— Алдын, хыйлы харж да чыгъарып, йыракъ йибермеге тюшеген моторланы энни оьзюбюзню гючюбюз булан мунда ярашдырабыз. Ярашдырывну да Гьадиятулла йимик бажарывлу усталарыбыз кюте. Тюзю, булар хыйлы четим тетиклери булангъы частланы тюзлей.

Чола тийгенде биз Гьадиятуллагъа:

— Темир тужурув нече де къыйынмы? — деп сорайбыз.

— Эки къолгъа бир иш, не къыйынлыгъы болсун муну, — деп иржая ол. Тек оьзюню авзу сёйлейгенде де, къоллары токътамай: станокну ишлевюн кюйлей, чарлавун ишыра. Не чара гёрмеге герекни уста чарыны тавушундан да биле. Касбусуна тюшюнген адамлар шолай бола.

— Тюшюнген адамларыбыз дагъы да бар, — деп баш инженер, бизин къавгъасы барындан да къалын бёлюкге багъып алып юрюй. Шондагъы ясандырывланы кёбюсю янгы салынгъан экен.

— Шунда биз ярашдырылгъан моторланы сынайбыз, — дей Гьажи. — Сынавну да шу[illegible] къызагъан йимик гёремен, — дей.

— Янгы ярашдырылгъан моторланы бирлери шолай бола. Ишлей баргъанда тийишли ёругъуна тюшюп къала, — деп, баш инженер масла гьат эте.

— Буса дагъы да айландырып къарайым, — деп, уста ишине гирише.

Биз де къыргъа алгъасайбыз, арадагъы лакъырны да узатабыз:

— Ярашдырывчуларыгъыз кёпмю?

— 14 адам бар.

— Гьасиллеригиз?

— Ярашдырывгъа гетген йылны октябрь айында гиришгенбиз. Гьалиге белгиленген 25 тракторну 10-у гьазирленген. Ярашдырылмагъа тюшеген 6 комбайнны да 3-сю гьазирликни сыдрасына салынгъан. Тиркев алатланы да 30-дан да артыгъы онгарылып битген.

— Кимлер яхшы чалыша?

— Бары да. Ярашдырывчуланы коллективи хозрасчётну къайдасында загьмат тёге, осал ишлейгенлени арасында къоймай. Тек буса да, Къазий Дагьиров, Икрам Гьажалиев ёлдашланы айрыча эсгермеге ярай.

Шолар булан бирге бригаданы механизаторларындан Тажютдюн Камавов, Надир Кулаев, Алисолтан Алисолта[illegible]

Оьз мухбирибиз А-К. Залимханов
Къаягент райондан билдире

Гьаракаты гючлене

Асрулар боюнда топлангъан бай сынавлагъа асасланып, бизин ата-бабаларыбыз айтгъан терен маъналы сёзлер аз тюгюл. Шоланы арасында сувну пайдасына байлавлулары гёрмекли ерни тута деп ташдырмагъа ярай. Гертиден де, сув болмаса, берекет болармы, яшавну гюлю яшнармы?!

Шону дурус англап, районну сугъарыв системаларыны управлениесини (УОС-ну) татывлу коллективи, айрада бу йыл йимик, къарлар явмай, къургъакъ гелген къышда, оьзенлерде, кёллерде, татавулларда жыйылгъан аз-маз къадардагъы сувланы да денгизге зая акъдырмай, хозяйстволар алданокъ тизилген графиклерде оьзлеге берилген имканлыкълардан асувлу кюйде пайдаланып, гюзлюклерин, юзюмлюклерин сугъарывну гьайында болагъан кюйню этмеге къаст къыла. Шо муратда гидротехника къурулушлагъа, сувну токътатмакъ учун топуракъ тёгюлюп ишленген бувгъанлар тийишли кюйде ярашдырыла, сугъарыв системалар машинлешдирилген къайдада тазалана. Янгыз оьтген январда гёз алгъа тутулгъан 10 минг 500 манатны орнуна 17 минг 650 манатны иши кютюлген ва умуми айлыкъ тапшурув артыкълыгъы булан тамамлангъан.

Коллективни гьаракатына бульдозерист Камалутдин Азизов ва тракторист Матай Матаев этген къошум макътавгъа лайыкълы.

Транспортчуланы къошуму

РТП районда артдагъы заманларда яратылгъан транспорт предприятиелерден санала. Ону финанс ишлери, материал - техника базасы тындырыкълы кюйде ёрукълашып, беклешип де битмеген деп айтмагъа ярай. Шогъар да къарамайлы, транспортчулар он экинчи бешйыллыкъны ахырынчы йылын уьстюнлю кюйде тамамламагъа токъташгъанлар. Оьтген январь айны ичинде транспорт предприятиени загьмат коллективи умуми гелимлени къадарын 27 минг манатгъа етишдирген, юк ташывну ва юк айландырывну белгиленген тапшурувларын да 100,4 ва 106,6 процентлеге тамамлагъан.

Предприятиеде оьзлени къайратлы загьматы булан къалгъанлагъа уьлгю гёрсетип ишлейген адамлар аз тюгюл. ДАССР-ни ат къазангъан шофёру деген гьюрметли атгъа ес болгъан Расул Гьюсейновну, шофёрлар Изамутдин Ильясовну, Жават Атциевни, Георгий Шагьбановну, Багьавутдин Магьамматовну, Осман Османовну ва кёп оьзгелерин шолайлардан санамагъа тийишли.

Пайдаландырывгъа берилген

Горький шагьардагъы автозаводда авур юк ташыйгъан автомобиллер чыгъарагъан ерлени техника якъдан янгыртыв ишлер юрюле. Франциямы «Сияки» деген фирмасындан гелтирген ясандырывлар салынгъан бек тизив автомат линиясы ишлеме башлагъан. Бир сагьатны ичинде шо автомат линия 113 кабина чыгъармагъа бола. Эсгерилген автомат линияда «ВАЗ» деген фирмада чыгъарылгъан совет роботлар ишлей. Шонда Япониядан, ФРГ-ден гелтирилген ясандырывлар да бар. Автомат линияны бёлюклеринде ишдеги тетикликни гьакъында маълуматлар береген хас компьютерлер де салынгъан.

Амма къурум якъдагъы онгайсызлыкълар, деталланы ёкълугъу линияны ёрукълу кюйде ишлевюне пуршавлукъ эте, температура режими сакъланмай. Шо да оьр даражада иш чыгъарагъан ясандырывланы къоллавну асувлулугъун тёбенлешдире.

СУРАТДА: автомат линияда юк ташыйгъан янгы автомобиллени кабиналарын жыйыв.

Б. КЛИПИНИЦЕР ва Н. МОШКОВ чыгъаргъан сурат. (ТАСС).

ХАЙЫРЛЫ ИШЛЕЙ

Къурушдагъы халилер ишлетеген фабрикни коллективи гьар йыл планларын толтуруп юрюй. Он экинчи бешйыллыкъны дёртюнчю йылында да шолай болду. Коллектив продукция чыгъарывну планын 125,5 процентге толтурмагъа болгъан. Шону ичинде халкъ кёп къоллайгъан маллар 4 миллион манатны къадарында чыгъарылгъан. Фабрикде 199,1 минг къолгъаплар да чыгъарылгъан. Шо буса планда белгиленгениннден эсе 49 мингге артыкъ. Фабрик план булан ерлеге 4 миллион манатны къадарында продукция йибермеге герек эди. Гьакъыкъатда буса 4 миллион 985 минг манатны къадарында продукция йибе[illegible] булан тенглешдиргенде фабрикде загьматны иш чыгъарывy 26,3 процентге, ишчилени алапалары 23.6 процентге артгъан. Шону булан янаша загьматгъа гьакъ беривню фандундан 21 минг 300 манат акъча экономия этилген.

Фабрикде загьматны къурув тюз кюйде салынгъанлыгъы, иш низам беклешгенлиги, коллективни членлерин иштагьландырывну масъалалары тюзевлю кюйде чечилгенлиги ишлени яхшылашдырмагъа кёмек эте. Фабрикни дирекциясы, партия ва профсоюз къурумлар иш шартланы яхшылашдырывгъа, ишчилени социальный масъалаларын тюзевлю кюйде чечивге кёп тергев бакъдыра. [illegible]

кютмеге гючюбюз чатмажакъ.

Хозяйствода 51 трактор, 13 комбайн, 6 ем гьазирлейген, 3 гьабижай чалагъан агрегат, 250-ден де артыкъ оьзге тюрлю машинлер, тиркев алатлар бар. Автомашинлени санаву да 56-гъа етише. Гертиден де, шонча техниканы ярашдырып онгармакъ аз иш тюгюл. Алда токътагъан масъаланы авурлугъун гёз алгъа тутуп, колхозну специалистлери техника алатланы ярашдырывгъа байлавлу план-график къургъан, къайсы агрегатлар, механизмлер къачан ярашдырылажагъы белгиленген.

Механизаторланы арасындан пагьмулулары тангланган, олардан хас коллектив къурулгъан, гьарисини борчлары токъташдырылгъан, устаханада айрыча имканлыкълар болдурулгъан. Бир бёлюкде темир тужурагъан, бир бёлюкде мотор сынайгъан, бир бёлюкде болат ийлейген сеслер оькюре.

— Муна шу мечибиз, — Эки къолгъа бир иш, бажарылмай не бар мунда? — деп иржая Яраш.

— Булардан бузулагъан зат ёкъ. Тюзлемеге тийишли частланы, токъташдырып, чечип, оьз заманында гелтирсек, шоссагьат онгарып берелер, — деп сёз къоша Гьажи.

— Бирлери онгарылгъан затланы да заманында алып тайдырмай, булай да тыгъыс ерни дагъыдан-дагъы тар эте, — дей уста.

— Тетиклени алдын аларбыз, кемчиликлени тюзлербиз, — деп иржая Гьажи.

Лакъырлаша туруп, биз, мечден чыгъып, темир тужурагъан бёлюкге аякъ басабыз. Гьадиятулла Ханавов станокну артында гьайлы токътагъан. Гёзелдирикли гёзлери, бурма йимик, бурулуп чыгъагъан темир увакъгъа тикленген.

— Гьаракатгъа берекет, —деп огъар ишара этебиз.

— Аягъыгъыз ярашсын, — деп ол да гёнгюл ача. — Бек четим тапшурувну кюттуллагъа:

— Темир тужурув нече де къыйынмы? — деп сорайбыз.

— Эки къолгъа бир иш, не къыйынлыгъы болсун муну, — деп иржая ол. Тек оьзюню авзу сёйлейгенде де, къоллары токътамай: станокну ишлевюн кюйлей, чарлавун ишыра. Не чара гёрмеге герекни уста чарыны тавушундан да биле. Касбусуна тюшюнген адамлар шолай бола.

— Тюшюнген адамларыбыз дагъы да бар, — деп баш инженер, бизин къавгъасы барындан да къалын бёлюкге багъып алып юрюй. Шондагъы ясандырывланы кёбюсю янгы салынгъан экен.

— Шунда биз ярашдырылгъан моторланы сынайбыз, — дей Гьажи. — Сынавну да шу улан, Икрам оьтгере. Гьалиге сёзюбюз ёкъ, борчларын ерине етишдирип кюте.

Икрамны буса бизде гьайы ёкъ, стендге салынгъан моторгъа ябурулгъан. Хыйлы заман долангъан сонг, ол:

— Я Гьажи, шуну бираз ришгенбиз. Гьалиге белгиленген 25 тракторну 10-у гьазирленген. Ярашдырылмагъа тюшеген 6 комбайнны да 3-сю гьазирликни сыдрасына салынгъан. Тиркев алатланы да 30-дан да артыгъы онгарылып битген.

— Кимлер яхшы чалыша?

— Бары да. Ярашдырывчуланы коллективи хозрасчётну къайдасында загьмат тёге, осал ишлейгенлени арасында къоймай. Тек буса да, Къазий Дагьиров, Икрам Гьажалиев ёлдашланы айрыча эсгермеге ярай.

Шолар булан бирге бригадаланы механизаторларындан Тажютдюн Камавов, Надир Кулаев, Алисолтан Алисолтанов, Марсель Вазирханов ёлдашланы къошумун да унутмагъа тюшмей.

Техника алатланы ярашдырыв колхозну устаханасында, бригадаланы абзарларында къызгъын кюйде узатыла.

Б. СОЛТАН.

лардан асувлу кюйде пайдаланып, гюзлюклерин, юзюмлюклерин сугъарывну гьайында болагъан кюйню этмеге къаст къыла. Шо муратда гидротехника къурулушлагъа, сувну токътатмакъ учун топуракъ тёгюлюп ишленген бувгъанлар тийишли кюйде ярашдырыла, сугъарыв системалар машинлешдирилген къайдада тазалана. Янгыз оьтген январда гёз алгъа тутулгъан 10 минг 500 манатны орнуна 17 минг 650 манатны иши кютюлген ва умуми айлыкъ тапшурув артыкълыгъы булан тамамлангъан.

шывну ва юк айландырывну белгиленген тапшурувларын да 100,4 ва 106,6 процентлеге тамамлагъан.

Предприятиеде оьзлени къайратлы загьматы булан къалгъанлагъа уьлгю гёрсетип ишлейген адамлар аз тюгюл. ДАССР-ни ат къазангъан шофёру деген гьюрметли атгъа ес болгъан Расул Гьюсейновну, шофёрлар Изамутдин Ильясовну, Жават Атциевни, Георгий Шагьбановну, Багьавутдин Магьамматовну, Осман Османовну ва кёп оьзгелерин шолайлардан санамагъа тийишли.

Пайдаландырывгъа берилген

«Промжилстрой» бирлешивню Хасавюртдагъы 14 номерли къурулуш участкасыны коллективи, Ботаюртда янгы къурулгъан 3 яшавлукъ уьйню пайдаландырывгъа берди. Янгы ишленген уьйлер бугюнлерде Ярыкъсув къуш фабрикни къуллукъчуларыны агьлюлерин сыйындыражакъ.

Алты квартирлик уьйлерде бары да онгайлыкълардан пайдаланмагъа шартлар болдурулгъан.

Янгы яшавлукъ уьйлени къурувда, къушчуланы гёнгюн алмакъ учун, яхшы гьаракат этгенлерден Идрис Оздербиев, Ягьмат Зайналова башчылыкъ этеген бригадаланы, Алимпаша Багъаров, Алхазур Гьамболатов йимик агъач усталаны, шофёр Микайыл Мусаевни атларын айрыча эсгермеге тюше.

В. ГОРЮНОВ.

Къурушдагъы халилер ишлеген фабрикни коллективи гьар йыл планларын толтуруп юрюй. Он экинчи бешйыллыкъны дёртюнчю йылында да шолай болду. Коллектив продукция чыгъарывну планын 125,5 процентге толтурмагъа болгъан. Шону ичинде халкъ кёп къоллайгъан маллар 4 миллион манатны къадарында чыгъарылгъан. Фабрикде 199,1 минг къолгъаплар да чыгъарылгъан. Шо буса планда белгиленгенинден эсе 49 мингге артыкъ. Фабрик план булан ерлеге 4 миллион манатны къадарында продукция йибермеге герек эди. Гьакъыкъатда буса 4 миллион 985 минг манатны къадарында продукция йиберилген.

Планланы артыкълыгъы булан толувуну натижасында фабрикни коллективи белгили кюйде хайыр алмагъа болгъан. Айрыча айтгъанда план булан белгиленген 600 минг манатны орнуна 670 минг манатны къадарында таза хайыр алынгъан.

Фабрикни хайырлы ишлейгенине булай мисаллар да шагьатлыкъ эте. Алдагъы йыл булан тенглешдиргенде фабрикде загьматны иш чыгъарывы 26,3 процентге, ишчилени алапалары 23,6 процентге артгъан. Шону булан янаша загьматгъа гьакъ беривню фондундан 21 минг 300 манат акъча экономия этилген.

Фабрикде загьматны къурув тюз кюйде салынгъанлыгъы, иш низам беклешгенлиги, коллективни члени ишлерин игитагьландырывну масъалалары тюзевлю кюйде чечилгенлиги ишлени яхшыландырмагъа кёмек эте. Фабрикни дирекциясы, партия ва профсоюз къурумлар иш шартланы яхшылашдырывгъа, ишчилени социальный масъалаларын тюзевлю кюйде чечивге кёп тергев бакъдыра. Цехлерде, бёлюклерде ишлейгенлени арасындагъы социалист ярышны гьасиллери низамлы кюйде чыгъарыла. Ярышны гьасиллери заманында бары да ишчилеге малим этиле. Шолай шартларда ишчилер бу йылгъа белгиленген планланы да уьстюнлю кюйде толтурмагъа, фабрикде алынагъан хайырны къадарын дагъы да артдырмагъа чалыша.

И. МУРАТОВ.

Къышлав къоркъунчлу тюгюл

Халкъ арада: «Къыш къышлыгъын этмей къоймас», — деп дурус айтыла. Январь айны ичинде явгъан къар, болгъан бузлавлар, яшырма негер тарыкъ, бары да ерлерде йимик, бизин К. Либкнехтни атындагъы колхозну (Бабаюрт район) гьайванчыланы ишлерин де четимлешдирди. Буса да гёрюлген асувлу чараланы натижасында бугюнлерде хозяйствода жамият гьайванланы къышлаву къурумлу кюйде бара. Озокъда, айры-айры кемчиликлер де ёкъ тюгюл. Колхозубуз районну хозяйстволарыны арасында уллу болмаса да, 850 къара тувар ва 1050 мал сакълай. Демек, къышлав тас этивсюз оьтгерилсин учун фермаларда тийишли шартлар болдурулгъан.

Гьайванчылыкъны гьакъында лакъыр чыкъгъанда, ахырынчы натижалагъа таъсир этме болагъан шартлардан инг башлап мугькам ем база, гьайванлар сакъланагъан биналар эсгериле. Шо, озокъда, дурус. Тарыкъ къадарда емлер де болма герек, къышны къагьрулу гюнлеринде сыйырланы, къойланы сакъламакъ учун онгарылгъан биналар да тийишли. Бу ерде мен артдагъы вакътиде кёп айтылагъан адам факторну гьакъында эсгерип къойма сюемен. Нечакъы жынслы гьайванлар, тизив биналар, гьар тюрлю емлер болса да, жаны авруп, ишин тындырыкълы кюйде билеген кадрлар етишмей буса, тармакъны асувлулугъу гьакъда мекенли лакъыр юрютме бажарылмай. Хозяйствода эсгерилген четим масъаланы низамлы кюйде чечивге колхозну правлениеси, жамият къурумлар яхшы агьамият бере.

Хозяйствода 9 савунчу бар. Оланы гьарисини ортакъ ишге этеген къошуму, гюзгюде йимик, гёрюнюп тура. Бир-бир колхозларда, совхозларда палан савунчугъа булай имканлыкълар яратыла, къалгъанларына бирдокъда къарав ёкъ деген сёзлени эшитме бажарыла. Савунчуну четим касбусун танглагъанлагъа даимлик тергев болма герек деп ойлашаман. Гертиси, бизин ферманы къуллукъчулары бары да зат булан рази, оланы гьеч арзымалы ёкъ деп айтма сюегеним тюгюл. Арагъа чыгъагъан масъалаланы колхозну специалистлери, ёлбашчылары ёрукълу кюйде чечме гьаракат эте.

Йылны биринчи айы тюгюл оьтмеген. Колхозубузну коллективи он экинчи бешйыллыкъны ахырынчы йылында натижаларын яхшылашдырмакъ, пачалыкъгъа тапшурулагъан сютню санав ва сан янын болдурмакъ учун къаст эте. Алгъа абат ала туруп, коллектив оьтген йылны гьасиллерин анализ эте, ишине критика гёзден янаша. Оьтген йыл колхозда гьар сыйырдан орта гьисапда 2379 килограмм сют савулду. Ону алдагъы йыл булан тенглешдиргенде яман да гёрюнмей. Гьар сыйыргъа пайлагъанда 72 килограмм сют артыкъ алынгъан.

Тек натижаларыбыз булан рази тюгюлбюз. Ферманы алдынлы савунчулары У. Гьашимова, П. Къадырова, Н. Агисова план булан токъташдырылгъан 2500 килограммны орнуна гьар сыйырдан 2545—2641 килограмм сют савма болгъан буса да, токъташдырылгъан планланы, къабул этилген социалист борчланы кютюп болмагъан савунчулар да бар. З. Турлавова, С. Къочкъарова планларын неге кютмегенлигини себеби бизге яшырттъын тюгюл. Огъар уьзюрю себеплер бар. Хозяйствода аврувгъа тарыгъан сыйырланы янгы жынслы гьайванлар булан алышдырыв юрюлюп тура. Оьрде атлары эсгерилген савунчулагъа тапшурулгъан янгыкъарын сыйырлардан айтардай кёп сют алма бажарылмай. Буса да алдагъы йылларда кемчиликлеге ёл берилип, фермада къувунлу гьал тувулунгъанында савлай коллективни айыбы бар деп ойлашаман.

Пачалыкъгъа эт сатывну коллектив оьтген йыл уьстюнлю кюйде толтургъан. План булангъы 145 тоннаны ерине 156 тонна сатылгъан.

Бу йыл пачалыкъгъа эт сатывда натижалар дагъы да къолай болур деп ойлашабыз. Хыялланы мекенли иш булан гертилейбиз. Ишлени юрютювню янгы къайдаларындан пайдаланып, 96 тананы адамлагъа семиртип оьсдюрмек учун ижарагъа бергенбиз. Шо къайда, биз гьисап этеген кюйде, эки муратгъа етишме кёмек этежек. Биринчилей, пачалыкъгъа сатылагъан этни къадары артажакъ. Экинчилей, болдурулагъан этни оьзюне токътайгъан багьасын тёбен тюшюрме бажарылажакъ.

Гьайванчыларыбыз бу йыл 600 тонна сют болдурма токъташгъан. Белгиленген натижалагъа етишмек учун гьар сыйырдан орта гьисапда 2450 килограммдан кем болмагъан къадарда сют савулма герек. Шону ичинден январь айгъа гёрсетилген 35,5 тонна сют пачалыкъгъа сатылып да тура.

Хозяйствода болдурулагъан гьайванчылыкъ продукталаны къадарын ва сан янын яхшылашдырывгъа таъсир этме болажакъ шартлардан ювукъ вакътини ичинде ишге салынма герекли ем цехни де эсгерме тюше.

С. АБЕКОВ,
колхозну зоотехниги.

УЛЛУБИЙ БУЙНАКСКИЙНИ КЪЫЛЫКЪ ДАРСЛАРЫ

(Тангала Дагъыстанны партия къуруму къурулгъанлы 71 йыл бите)

Партиягъа инамлыкъ тёбенлешип тербейген буссагьатгъы девюрде ону маънасы да экономиканы гьалы дагъы ёлгъа йиберме ярамайгъан кюйде бузукълашмакълыкъ булан англатыла. Тек ону бирдагъы кюрчю себеби де бар. Демек, шо да В. И. Ленинни девюрюнде партия-политика ва къылыкъ якъдан етишген оьрлюклени тас эте барагъаныбыз булан байлавлу. Неге тюгюл, биз билеген кюйде, партияны кюрчюсюн салгъан айрокъда шо замангъы большевиклер бир башлап халкъны алдында гьар-бир ишде оьзлер уьлгюлю, идея якъдан инамлы, оьр къылыкълы ва адамланы къуллугъуна, тарыкъ-герегине тергевлю болгъан. Большевиклени муна шо сайламлы сыдрасына буса Дагъыстан халкъны макътавлу уланы, республиканы партия къурумуну кюрчюсюн салгъан Уллубий Даниялович Буйнакский де гире.

Бу йыл У. Буйнакский тувгъанлы 100 йыл айлана. Тек сыйлы идеяларын якълап кёп-кёп жагьиллер жанларын къурбан этген инкъылапны девюрюню оьлчевюнден къарагъанда да ялынлы инкъылапчы къызгъанмай эсге алып болмасдай къысгъа оьмюр яшагъан. Тавлар элибизни кёгюнде гюнешни шавласы болуп янып, оьзюне 29 йыл да толгъунча, идея учун, ярлы халкъларыны насиби учун жан берген.

Эсделиги девюрлерде халкъны эсинде сакълангъанлар айтардай кёп де тюгюл. Тек, айры-айры гёрмекли гьаракатчыланы чы нечик де, савлай социалист жамиятны тарихи де критика гёзден анализ этилеген бугюнлерде макътавлу яшавуна, инкъылапны ёлунда чалышывуна байлавлу болуп У. Буйнакскийни аты халкъны авузундан тюшмей. Огъар макъалалар ва очерклер, илму ва чебер асарлар багъышлана. Инкъылапчы ёлдашларыны эсге алывлары, оьзюню кагъызлары язылып чыгъарыла.

Дагъыстанны кёп миллетли халкъларыны арасында чы нечик де, савлай уьлкеде де аты уллу гьюрмет булан эсгерилеген У. Буйнакскийни макътавлу къысматыны терен маънасын нечик англатмагъа тюше? Аты Уллу Бойнакъ буса да, оьзю гиччи къумукъ юртда, ахтарывчулар, язывчулар ярлы деп айта буса да, тек бийни агьлюсюнде тувгъан улан оьзю де язгъанлай, «кёп яшлай бютюн оьмюрюн талайсызлагъа, айрыча дагъыстан халкъгъа багъышламакълыгъыны» себеплерин къайдан излеме, нечик сезме бола? Жагьиллей Кавказны лап терен гьакъыллы марксистлерини даражасына етишип, оьзюню девюрюню алдынлы идеяларына гётерилме бажармакълыгъыны сырларын нечик чечмеге бажарыла?

У. Буйнакскийни къысматына тергев бакъдырагъан гьар адам муна шу ёрукъдагъы соравлагъа жаваплар ахтармай болмай. Олагъа жаваплар буса айрокъда гьалиги янгыртывну, жамият яшавда болуп турагъан тюрленивлени девюрюнде инсан арада къылыкъ масъалаланы да теренине тюшмеге, намусну-ягьны ачыкъ сезме имканлыкъ бережеги мекен.

Уллубийни гьакъында, ону хасиятыны, ич яшавуну, жамият гьаракатыны гьакъында туснакъдагъы заманында есирни къыйынлы шартларына гёре алгъасавлу да, терен ойлагъа батып да Татув Булачгъа язгъан 16 кагъызы толу ва ачыкъ маълуматлар бере. Шолар — оьзюне багъышлангъан адам булан бирге 1937-нчи йыл НКВД-ни зинданларында «туснакъ этилген» 16 кагъыз. Муна шоларда азатлыкъны ва тюзлюкню, инкъылапны ва жан къурдашларыны ишине, айрокъда юрек сюйгенини эсделигине толу кюйде амин Уллубий мунаман деп гёрюне. О уллу инамлыкъ туснакъны тунукъ уьйлерини ичинде сёнме чи нечик де сёнмеген, некъадар бирденбир беклешген. Гюллелегенче бир айлар алда Т. Булачгъа язгъан бир кагъызында эсгереген кюйде: «Уьч гюнешни шавлаларындан гюч аламан: бары да инсанлагъа ортакъ гюнешни, Совет гьакимликни, ахыр да сени шавлаларынг. сен меним гюнешимсен».

Рейд бригада билдире

ИЖАРА КЪАЙДА АЙЫПЛЫМЫ?

Юрт хозяйство производствону къайсы тармагъы булан тенглешдирип къараса да, гьайванчылыкъ савлай йылны бойнда ара бёлмейген гьалда къайратлы загьмат тёкмекни талап этеген чинк де авур ва аваралы тармакълардан саналагъанлыгъы белгили. Шону уьстевюне, гьайванчыланы ишлери къыш айларда дагъыдан-дагъы четимлеше, жаваплылыгъы арта. Масала, авлакъларда уьзюп алмагъа атылып чыкъгъан яшыл отну ёкълугъу саялы аранлагъа къамалгъан гьайванланы, къатты ва сувлу емлер булан тийишли кюйде таъмин этип, продуктлылыгъын кемитмей ишлемеге тынчмы дагъы. Шону булан яннаша, районну хозяйстволарыны, башгъа производство бёлюклери йимик, сют-гьайванчылыкъ фермаларыны коллективлери де, загьмат тёгювню, гьакъ тёлевню асувлу къайдаларын танглап, ижара подрядгъа гёчгенлиги гьакъда лакъыр юрюлегенли эки йыллар тамамлана.

Оьрде эсгерилген агьамиятлы масъалалар яшавгъа нечик чыгъарылагъанлыкъны билмек муратда бизин рейд бригаданы членлери районну «Чкаловский» ва «Къаягент» совхозларыны МТФ-леринде ишлени барышы булан ювукъдан таныш болдулар. Алданокъ айтып къоймакъны масъагьат гёребиз, бу эки де хозяйствода он экинчи бешйыллыкъны ахырынчы йылыны январь айында гетген йылны эсгерилген вакътиси булан тенглешдиргенде гьар сыйырдан савулагъан сютню къадары 47 ва 26 килограммлагъа кемиген.

«Чкаловский» совхозну сют-гьайванчылыкъ фермасы (бригадири А. Разакъов) Избербаш шагьарны гюнбатыш дазусундагъы тавну онгайлы къолчугъунда ерлешген. Тек не амал, денгизни уьстюнден эшеген елни аччы сувугъу мунда да етише. Абзарда, аранланы ичлеринде айланышгъан, ишлейген адамланы сюлдюрю де тёрюнмей. Янгыз ферманы къызыл мююшюне гиргенде насипге совхозну баш зоотехниги Магьаммаммасул Гьасанов, баш ветеринар врачы Аппаз Магьамматов ва ферманы башгъа къуллукъчулары гьазирне жыйылып табулдулар. Олар, уьйню ортасындагъы узун столгъа къаплып, картоп кагъызны бичип, бояп, шашка ойнайгъан доска этмеге къастыларлылыгъы тергевюбюне тартды.

— Гьы ижарачылар, янгы шашкалар сатып алмагъа ...

«Къумукълуну сонггъу гьакъылы магъа яхшы эди» дегенлей, артда англадыкъ: шо ерде тогъушмагъа зат ёкъ эди. Оьсюв токъталып тургъан заманлардагъы партакабинетлени ёругъунда онгарылгъан бу къызыл мююшю ичинде гьайванчылар ишден эркин заманында культурный къайдада ял алмагъа болардай онгайлы шартлар яратылмагъан: охумагъа бир сама газет, журнал, китап ёкъ; концертлеге, берилишлеге тынгласын десек, телевизор, радиоприёмник бузулгъан; Гьюрметлев доскагъа производствону алдынлары суратлары салынмагъан; «Гьайванчыны мююшю» онгарылмагъан; савунчуланы, туварчыланы арасында юрюлеген социалист ярышны гьасиллери язылагъан стенд пайдасыз ташлангъан. Кюйге къарагъанда, фермада гьайванчыланы культура-яшавлукъ талапларын кютювню гьайындагъы адамны тапмагъа бажарылмайгъангъа ошай.

Буссагьатгъы вакътиде бу МТФ-де 846 къара тувар сакълана. Шоланы арасындагъы 151 сыйырны 112-си савула, 8-и буса гюнде дёрт килограммлардан къолай сют бермей.

— Эки йыл алда, — деди, ферманы гьакъындагъы лакъырны толумлашдыра туруп, бригадирни борчларын заманлыкъгъа кютеген А. Магьамматов, — МТФ ижара подрядгъа гёчюрюлгендокъ онда ишлейген адамларыбызны санаву хыйлы кемитилди. Гьали, специалистлени ва оьзге къуллукъчуланы гьисапгъа алмаса, сыйырларыбызны къуллукъларын 10 савунчу ва 3 туварчы кюте. Савунчулар: Ашура Жабрайылова, Хамис Магьамматова, Райганат Расулова, гезивчю Магьаммат Ибрагьимов ташпурукларына намуслу кюйде янашалар. Айырып айтса, А. Жабрайылова оьзюне бегетилген 17 сыйырны гьарисинден январь айда алгъан сютню къадары, фермада орта гьисапда савулгъаны булан тенглешдирсе, 112 килограммгъа къолай.

— Ишлейген адамлагъа гьакъ не йимик натижалар ... савунчуларыбызгъа да, туварчыларыбызгъа да гьар айда, гьарисине гьисап этип, 200 манатны къадарында аванс тёледик. Йылны узагъында коллектив тёкген загьматны ахырынчы натижаларына гёре топлангъан дагъы да 20 минг 791 манат акъчаны да оланы арасында къошум гьакъ гьисапда пайлажакъбыз. Амма бу йылны башындан тутуп, башгъа къайдагъа гёчмеге токъташгъанбыз — гьар савунчу умуми гьаракатгъа этген къошумуна гёре къайлыкъ алапа алажакъ. Шолай этмесе бажарылмай. Гетген йыл аз сют савгъан савунчуларыбызны арасында борчлу къалгъанлары болду.

— Буса да, сизин ижарачылар бу йыл январда пачалыкъгъа тапшургъан сютню къадары оьтген йылны шо айы булан тенглешдиргенде 12,2 тоннагъа кемиген.

— Бизин совхозну МТФ-сини къуллукъчулары, — деп жаваплады баш зоотехник, — артдагъы бир нече йылланы узагъында гьайванчылыкъ продуктланы болдурувда ва къабул этив пунктлагъа тапшурувда районда биринчиликни къолдан чыгъармагъанлар. Янгыз гетген йыл пачалыкъгъа гьайванчылыкъ продукталар сатып беривде белгиленген план сютден 122,5, этден 118,5 процентлеге толгъанлыгъы да кёп затны англата.

— Совхозну администрациясы булан бу йылгъа да дыгъар байлагъансыздыр?

— Байламагъанбыз, — деп, М-Р. Гьасанов бирден жанланып гетди. — Байласакъ да, хозяйствону дирекциясы онда язылгъан шартланы кютювге къол силлеп къоя. Шо якъдан алгъанда, биз сизге этмеге сюеген кантраз арзлар аз тюгюл. Демек, оьтген йылны башында байлангъан дыгъарда 10,5 кепек деп язылса да, совхоз бизге къошулчан емлени гьар килограммын 20 кепекден тёбен багъагъа сатып бермей. Сонг да, нечакъы къаршылыкъ билдирсек де, коллективибизге бегетилген, бузулуп токътаса, ярашдырмакъ, ягъарлыкъ-майлав материаллар, запас частлар сатып алмакъ ... гъан автомашинибизни совхозну гьакимлери оьзлени кери ушатагъан кюйде къоллайлар. Шолай этмеге олагъа ким ихтияр берген?

Ижара подрядгъа гёчюп загьмат тёгювге байлавлу болуп «Къаягент» совхозну «Къазмалар» деген ердеги сют-гьайванчылыкъ фермасында да бек бузукъ гьал булан расландыкъ. Районну хозяйстволарыны производство бёлюклерини арасында эсгерилген алдынлы къайдагъа лап да биринчилеге къошулуп гёчген бу фермада тувулунгъан къувнулу гьалгъа тамашагъа къаласан.

Гьайванчылар бизге берген англатывлагъа асасланса, иш гьал шулай болгъан. Гетген йыл фермадагъы къара-ала ва къызыл тюслю жинслы сыйырлар айырылып, олар эки ижара звеногъа бегетилген. Шо заман совхозну ёлбашчылары, специалистлери гьайванланы продуктлылыгъын гьисапгъа алывгъа уьстденсув янашгъанлар. Сонг да, савулагъан сютню къадарына гёре адамларгъа гьакъ тёлемеге, алдынлыланы арагъа чыгъармагъа гезик етишгенде айры-айры савунчулар, шолай звеноланы коллективлерини арасында разисизликлер тувулунгъан, тартышывлар башлангъан. Натижада, МТФ-де низамсызлыкълагъа ёл берилмеге себеплер табулгъан, бары да ишлер башалман къалгъан, шолай да пачалыкъгъа сют сатып беривде гёз алгъа тутулгъан планны толуву йырылгъан. Ижарагъа гёчген звеноланы бир-бирлери буса, оьзлеге гьар айны ахырында аванс гьисапда тёленеген 200 манатдан къайры, ахырынчы натижалагъа гёре экономия этилген фонддан берилеген къошум гьакъдан магьрюм къалгъанлар.

— Тийишли къошум гьакъны йылны ахырында сагъа да тёлежекбиз деп, мени инандыргъан эдилер, — деди бизин булангъы лакъырывда МТФ-де слесарь болуп ишлейген Магьаммат Агьматов. — Гёресиз, йыл тамамланса да, шо гьакъда мен этеген аралагъа къулакъ асагъан гьаким ёкъ. Звеночулар магъа да ме... тилген 15 процент акъча къайда харжлангъан? Бары да затгъа кооперативибизни шо замангъы председатели Дадаш Рагьимов ва совхозну бухгалтериясыны къуллукъчулары гюнагьлы.

— Мени шо гьакъда билегеним, эшитгеним ёкъ, — деп къайнашды оьз гезигине Д. Рагьимов. — Оьзюгюз ойлашып къарагъыз, эгер ёлбашчыгъа бир тюрлю сама ихтияр берилмесе, къайсы масъаланы чечмеге ону гючю чатар?!

Рейдни ортакъчыларын айланып алгъан гьайванчылар оьзлер учун тийишли онгайлыкълар болдурмакъ, материал якъдан иштагьландырмакъ, активлигин артдырмакъ муратда мекенли чаралар гёрмей, шолай агьамиятлы ишге гёземеликге йимик янашагъанлыгъы саялы совхозну дирекциясын къатты кюйде критикагъа тутдулар. Оланы бирлерини арасындан: «Бу аренда тюгюл, ерунда!» — деп, къол силлеп, гетип къалгъанлары да болду.

— Бу йыл не этмеге мурадыгъыз бар дагъы? — деп сорадыкъ.

— Оьзюбюз де билмейбиз не этмеге тарыкъны, — деп лакъырлгъа къошулду ферманы къуллукъчусу (ол токъташдырагъан кюйде, гьали оьзю къайсы къуллукъда ишлейгенин де билмей) Шапи Муртузалиев. — Совхозну директору да охумагъа гетген. Оьтген бир ай ярымгъа ювукъ вакътини ичинде бизин булан дыгъар да байланмагъан, шонда аварасы бар адам да ёкъ. Биз бу йыл ижарачы кююбюзде къалажакъбызмы яда дагъы да къайсы тюрлю къайдада загьмат тёгежегибиз бизге къарангы.

Гёрюнюп турагъандай, загьматчыланы гьалеклеңгенлигине, белгиленген дыгъар борчлар, пачалыкъ планлар тамамланмайгъанлыгъына ва оьзге тюрлю бырыкъ-сырыкълагъа ёл берилегенлигине, озокъда, ижара подряд айыплы тюгюл. Некъадар, ёрукълу ижара аралыкъланы болдурмагъа бажармайгъан яда сюймейген ёлбашчылар гюнагьлы.

Рейд бригаданы членлери:
Б. БАДЫРХАНОВ,
«Къаягент» деген ГН АПО-ну баш зоотехниги.
А. МУСТАПАЕВ,
«Къаягент» деген ГН АПО-ну председателини экономикагъа къарайгъан заместители.
М. ГЬЮСЕЙНОВ,
«Ленинни байрагъы» деген район газетни редакторуну за-...

Къурулушлар къулач яймай

Буйнакск шагьар оьсе, генглеше. Бугюн ону ер-еринде къурулуп турагъан янгы объектлер аз тюгюл. Шогьар мундагъы бийик чыкъгъан кранлар да шагьатлыкъ эте. Амма шо кранлар натижалы ва толу гючю булан ишлемейгенлик талчыкъдырмай болмай. Шолагъа гётерме юклер болмай къала. Объектлеге керпич, бетон плиталар, цемент ва оьзге къурулуш материаллар гелтиривню графиклери сакъланмайгъаны саялы, кранланы иш булан машгъул болагъан заманындан эсе, ял алагъан гезиклери аз болмай.

Шагьарда къурулуш ишлени асулу гьалда 7 номерли къурулуш-къурашдырыв управлениени коллективи юрюте. Гетген йыл эсгерилген управлениени къурувчулары учун къыйынлы йыл болгъан. Биз оьрде эсгерген себеплер саялы, къурулуш ишлени генподряд булан гёрсетилген планлары 78 процентге тюгюл тамамланмагъан. Оьз гючлери булан этилмеге тюшеген ишлеге гёрсетилген акъча маяланы 240 минг манатны пайдаландырылмай къалгъан. Гьасили, 1 миллион манатгъа къурулуш ишлер юрюлмей, объектлени ишге салывну болжаллары артгъа теберилген.

— Тюзюн айтса, — дей къурулуш управлениени начальниги З. Чопалаев, — гетген йыл 1988-нчи йылдан эсе къурулуш ишлени оьлчевлеринде: генподрядда 33 процентге, оьз гючюбюз булан этилеген ишлерде 24 процентге оьсюв бар. Алда биз къурулуш ишлени Магьачкъала, Къызылюрт шагьарларда да юрюте эдик. Шо саялы да къурувчулар ёлда кёп иш заманын тас эте эди. Гьали буса бизин шагьардан тышда объектлеребиз ёкъ. Натижада къурумчулукъ ишлени яхшылашдырма бажарыла. Адамланы иш булан таъмин этсек, къурулуш ишлени чалтлашдырма, ону оьлчевлерин артдырма имканлыкъ ачыла. Болса да, бизде шо масъалалар гьали де къыйынлы чечиле.

Гертиден де, гетген йыл къурувчулар иш булан толу кюйде таъмин этилген. Эт комбинатны янгы къурулушу, «Дослукъ» деген микрорайонда орамланы ярашдырывгъа, 330 яшгъа ери булангъы яшлар бавуна, янгы школагъа, 90 квартирлик уьйню къурувгъа гёрсетилген акъча маяланы ишге салывну планлары 113 — 123 процентге ерли яшавгъа чыгъарылгъан.

Амма шо натижалар оьзлюгюнден тувулунмай. Къурулуш управлениени специалистлери шо объектлени чалт ишге салыв янгыз оьзлерден гьасил болагъанны англап чалышгъан. Олагъа шо къурулушланы заказчиклерини янындан да материал якъдан таъмин этивню масъалаларын чечмеге кёмеги тийген.

Буса да, гетген йыл къурувчулардан айыпсыз туристлени къонакъ уьюн, шагьар исполкому, агрегат заводну 90 квартирлик яшавлукъ уьйлерин къурувну планлары йырылгъан. Къонакъ уьйню бинасын ишлемеге Магьачкъаладагъы бетон плиталар гьазирлейген завод плиталар бермей, уьч айны узагъында объектдеги ишлер токъталып, къурувчулар алапасыз къалгъан. Дахадаевни атындагъы орамда къурулагъан 90 квартирлик яшавлукъ уьйге Хасавюртдагъы завод 800 минг керпич борчлу къалып, шондагъы къурувчулар иш булан таъмин этилмеген. Агрегат заводну Магьачкъала шоссе орамда къурулагъан 90 квартирлик уьюне салынгъан кюрчю токъталгъаны да хыйлы бола. Себеби, заводну дирекциясы шо бинагъа кюрчю салагъан ердеги оьзача абзарны тайдырыву масъаласын чечмей, созуп турагъанлыкъ.

Бизге шо гюч тезден ишленме башлагъан туристлени къонакъ уьюню къабургъасаламагъа кран токътап къаршы болду. Бу йыл да мунда бетон плиталар бёлюнюп геле. Шогьар да къарамайлы, 7 номерли къурулуш управлениене, оьзюню сиптеси булан, шо къонакъ уьйге гиреген ресторанны бинасын къуруп, оьзге ишлени кютегенне иш этмеге болагъан шартланы яратгъан. Амма нетерсен, объект бу йыл ишге салынмай деген багъана булан, «Кавсантехмонтажны» начальниги М. Азизов, «Ставропольпромвентиляциины» начальниги Ж. Кубалов, Магьачкъаладагъы 3 номерли къурулуш управлениени начальниги Ю. Камышев шо ресторандагъы къурулуш-къурашдырыв ишлени башламай токътагъан.

Буйнакск шагьарда тезден тарыкълы шо къонакъ уьйню къурувну заказчиги Дагоблсовпрофну УКС-ны начальниги Ж. Керимов бу объектни ишге салмакъ учун буйнакскили къурувчулагъа бир яндан сама да кёмек этмеге къарамай.

Тюзюн айтса, шо гюн биз болгъан яшлар бавуну, эт комбинатны объектлеринден къайры ерде, адамлар толу кюйде иш булан таъмин этилмеген эди. Шо буса, оьзюню гезигинде, къурувчуланы арасында гёнгюлсюзлюк тувдура. Оланы айлыкъ алапалары янгыз шо себепден орта гьисапда 160 манатдан оьтмей. Натижада прораблар, мастерлер ишни бажарагъан къурувчуланы тапмай талчыгъа.

Гьасили, объектлени, керпич, бетон, плиталар, цемент ва оьзге къурулуш материаллар булан таъмин этивню масъаласы чечилсе, хозяйство расчёт кадрлар масъаласын да чечмеге ёл ачажакъ эди.

Гь. АТАЕВ,
оьз мухбирибиз.

Клара Чаннуровна Омарова Магьачкъаладагъы промкомбинатны тигив бёлюгюндеги алдынлы тигивчю-мотористларындан бириси гьисаплана. Бизин партиябыз учун лап да къыйынлы вакътиде ол КПСС-ни Магьачкъала шагьардагъы Совет район комитетинде ...

Тек не амал, денгизни уьстюнден эшеген елни аччы сувугъу мунда да етише. Абзарда, араланы ичлеринде айланышагъан, ишлейген адамланы сюлдюрю де тёрюнмей. Янгыз ферманы къызыл мююшюне гиргенде насипге совхозну баш зоотехниги Магьамматрасул Гьасанов, баш ветеринар врачы Аппаз Магьамматов ва ферманы башгъа къуллукъчулары гьазирине жыйылып табулдулар. Олар, уьйню ортасындагъы узун столгъа къапланып, картон кагъызны бичип, бояп, шашка ойнайгъан доска этмеге къасткъылгъанлыгъы тергевюбюзню тартды.

— Гьы ижарачылар, янгы шашкалар сатып алмагъа харжыгъыз къытлыкъ этеми яда акъчагъызны эконом этемисиз? — деп, олар булан тогъушуп сёйледик.

...онда ишлейген адамларыбызны санаву хыйлы кемитилди. Гьали, специалистлени ва оьзге къуллукъчуланы гьисапгъа алмаса, сыйырларыбызны къуллукъларын 10 савунчу ва 3 туварчы кюте. Савунчулар: Ашура Жабрайылова, Хамис Магьамматова, Райгьанат Расулова, гезивчю Магьаммат Ибрагьимов тапшурувларына намуслу кюйде янашалар. Айырып айтса, А. Жабрайылова оьзюне бегетилген 17 сыйырны гьарисинден январь айда алгъан сютню къадары, фермада орта гьисапда савулгъаны булан тенглешдирсе, 112 килограммгъа къолай.

— Ишлейген адамлагъа гьакъ не йимик натижалар гёз алгъа тутулуп тёлене?

— Биз оьтген йыл, — деп лакъыргъа къошулду Магьамматрасул Гьасанов, — дыгъар байлагъансыздыр?

— Байламагъанбыз, — деп, М-Р. Гьасанов бирден жанланып гетди. — Байласакъ да, хозяйствону дирекциясы онда язылгъан шартланы кютювге къол силлеп къоя. Шо якъдан алгъанда, биз сизге этмеге сюеген кантлар, арзлар аз тюгюл. Демек, оьтген йылны башында байлангъан дыгъарда 10,5 кепек деп язылса да, совхоз бизге къошулчан емлени гьар килограммын 20 кепекден тёбен багьагъа сатып бермей. Сонг да, нечакъы къаршылыкъ билдирсек де, коллективибизге бегетилген, бузулуп токътаса, ярашдырмакъ, ягъарлыкъ-майлав материаллар, запас частлар сатып алмакъ ва шолай оьзге тюрлю гьажатлары учун ижарачыларыбыз оьзлени кисесинден акъча харжламагъа борчлу бола. Гёз алгъа тутулгъан планны толуву йырылгъан. Ижарагъа гёчген звеноланы бирбирлери буса, оьзлеге гьар айны ахырында аванс гьисапда тёленеген 200 манатдан къайры, ахырынчы натижалагъа гёре экономия этилген фонддан берилеген къошум гьакъдан магьрюм къалгъанлар.

— Тийишли къошум гьакъны йылны ахырында сагъа да тёлежекбиз деп, мени инандыргъан эдилер, — деди бизин булангъы лакъырында МТФ-де слесарь болуп ишлейген Магьаммат Агьматов. — Гёресиз, йыл тамамланса да, шо гьакъда мен этеген арзлагъа къулакъ асагъан гьаким ёкъ. Звеночулар магъа ва мени йимик башгъалагъа тёлемек муратда гьар кварталны ахырында тизген отчётларда гелимлени гьисабындан гёрсе... ...дыгъар борчлар, пачалыкъ планлар тамамланмайгъанлыгъына ва оьзге тюрлю бырыкъ-сырыкълагъа ёл берилегенлигине, озокъда, ижара подряд айыплы тюгюл. Некъадар, ёрукълу ижара аралыкъланы болдурмагъа бажармайгъан яда сюймейген ёлбашчылар гюнагьлы.

Рейд бригаданы членлери:
Б. БАДЫРХАНОВ,
«Къаягент» деген ГК АПОну баш зоотехниги.
А. МУСТАПАЕВ,
«Къаягент» деген ГК АПОну председателини экономикагъа къарайгъан заместители.
М. ГЬЮСЕЙНОВ,
«Ленинни байрагъы» деген район газетни редакторуну заместители.
А-К. ЗАЛИМХАНОВ,
«Ленин ёлу» газетни оьз мухбири.

...рулуш ишлени чалтлашдырма, ону оьлчевлерин артдырма имканлыкъ ачыла. Болса да, бизде шо масъалалар гьали де къыйынлы чечиле.

Гертиден де, гетген йыл къурувчулар иш булан толу ...савюртдагъы завод 800 минг керпич борчлу къалып, шондагъы къурувчулар иш булан таъмин этилмеген. Агрегат заводну Магьачкъала шоссе орамда къурулагъан 90 квартирлик уьюне салынгъан кюрчю токъталгъаны да хый... ...бетон, плиталар, цемент ва оьзге къурулуш материаллар булан таъмин этивню масъаласы чечилсе, хозяйство расчёт кадрлар масъаласын да чечмеге ёл ачажакъ эди.

Гь. АТАЕВ,
оьз мухбирибиз.

Клара Чанкуровна Омарова Магьачкъаладагъы промкомбинатны тигив бёлюгюндеги алдынлы тигивчю-мотористкаларындан бириси гьисаплана. Бизин партиябыз учун лап да къыйынлы вакътиде ол КПСС-ни Магьачкъала шагьардагъы Совет район комитетинде огъар партия билети шатлыкъ агьвалатларда тапшурулгъан.

СУРАТДА: К. ОМАРОВА иш уьстюнде.
О. ИСРАПИЛОВ чыгъаргъан сурат.

КЪОШУМ ГЬАКЪЛАР

Хасавюрт районда «Октябрни 20 йыллыгъы» деген совхозну авлакъчылыкъ тармагъында ижара подрядгъа айрыча тергев бериле. Авлакъчылар шо янгы къайдада загьмат тёгювге иштагьлы кюйде къошула. Неге тюгюл, оланы ишине берилеген къыймат баргъан сайын ёрукълаша.

Мисал учун, гетген йыл Абдулнасир Салаватов кёп йыллыкъ отланы урлукъларын оьсдюрмек учун совхозну дирекциясы булан дыгъар этген эди. Натижада ол, план булан белгиленгенинден эсе, хыйлы артыкъ люцерна урлукъ тапшурмагъа болду.

Бичен учун чалышгъан Ханмурза Деветеев де яхшы гьасиллени къазанды. Эки де ижарачы хозяйствогъа 55 минг манатгъа ювукъ пайда гелтирди.

Йылны ахырында олагъа оьзлеге де 38 минг манатны къадарында къошум гьакълар берилди. Ломмай алынгъан харж ижарачыланы загьмат ругьун белгили кюйде гётерди. Энни олар бу йыл да шолай чалышмагъа токъташгъан. Кютюлежек борчлары да белгиленген.

Ижара подрядгъа гёчюп ишлемеге къабуллар совхозда дагъы да бар.

Д. ИРБАЙХАНОВ.

«Адам — къулакъгъа оьктем кюйде чалына», — деп язгъан инкъылапны алдында М. Горький. Оьзюню кагъызларында У. Буйнакский де къоччакъ ва игит инкъылапчы, оьр къылыкълы, таза адам гьисапда ачыла. Студент йылларында Москвада инкъылап гьаракатда Уллубий булан бирге ортакъчылыкъ этген ва ону яхшы таныгъан Польшаны ватандашы Александр Ошени сёзлерине гёре «Уллубий онча да лайыкълы, онча да гёрмекли, къылыкълы, оьзюню табиатындан онча да бютюн, камил ва намуслу адам, гьатта ону оьзюн суратламакъ, сёзюн исбатламакъ учун, къошма-тайдырма зат да тапма къыйын».

Уллубийни, ону къылыкъ даражасыны, англавуну теренлигини гьакъында айта туруп, аз заманны ичинде болса да, агьлюде гетген яшлыгъын эсгермей бажарылмай. Атасы Даниялны, гертиден де айтардай барлыгъы ёкъ агьлюсюнде бешинчи авлети Уллубий 1890-нчы йыл 8-нчи сентябрде тувгъан. Сонг буса ата-анасындан кёп яшлай айрылмакълыгъы терен къайгъыдан къайры яшавну башлапгъы къыйынлыкъларын, терсликлерин де сездире. Шо саялы ол Татувгъа язгъан кагъызларындан бирисинде: «Лап яш чагъымдан тутуп, мен шатлыкъны сезмегенмен», — деп де эсгере.

Къардашларына «юк» болуп Уллубий узакъ турмагъан. Ону Темир-Хан-Шурадагъы реальный училищеге тапшуралар. Артда шо къардашларыны таъсири булан 1901-нчи йыл Ставропольдагъы гимназиягъа охумагъа да тюше. Тек пача гьукуматны елевчю политикасын сингдирмек учун ерли халкъланы арасындан кадрлар гьазирлемек муратда къурулгъан шо гимназия гьакъыкъатда Темиркъазыкъ Кавказда алдынлы идеяланы ягъан охув ожакъгъа айлана. Мисал учун, Дагъыстанда Совет гьакимлигини уьстюнлюгю учун янын салып ятмай ябушгъанлардан Ж. Къоркъмасов, С. Гьабиев, М-М. Хизроев, Б. Шеболдаев ва хыйлы оьзгелери де шо гимназияда охугъан.

Инкъылапны таъсирли идеялары къызгъын кюйде яйылып гелеген девюрде, озокъда, Уллубий де ягъада къалмагъаны англашыла. Шо гьаракатда студентлени ортакъчылыгъы да артагъандан къоркъуп, 1905-нчи йыл гимназияны ябалар, охувчуларын буса башгъа охув ожакълагъа пайлап йиберелер. Натижада Уллубий де 1907-нчи йыл охувун Тифлисни биринчи гимназиясында узата. 1910-нчу йыл гюмюш медаль булан ону да битдирип, Москвадагъы университетни юристлер гьазирлейген факультетине охума тюше. Шону булан бирге яш студентни инкъылап гьаракаты да бирден-бир гючлене. «Москва университетни тарихинде» эсгерилеген кюйде, 1911-нчи йыл баш гётеривлеге ёлбашчылыкъ этеген социал-демократ фракцияны ишинде юрист-студентлер У. Д. Буйнакскийни ва Г. Н. Коргановну чалышыву айрокъда гёрмекли болгъан. Натижада университетден де къувалана, Москвадан Тифлисге гёчме де борчлу бола.

Такъсырны болжалы битген сонг, тахшагьаргъа къайтып, университетде де охувун давам этме башлагъан Уллубийни инкъылапчылар булангъы байлавлугъу янгыра. РСДРП-ни Бакудеги комитетини органы «Пролетарий» деген газетни 1919-нчу йыл 23-нчю августдагъы номеринде язылгъангъа гёре: «Тахшагьарны студентлерини арасында ону яхшы таный эдилер. Ол оьр даражада таза, саламат, гючлю ругьу ва гьакъылы булангъы ёлдаш гьисапда белгили эди».

Пачаны тахдан тюшюрген сонг У. Буйнакскийге охувун дагъы да бёлме тюше ва инкъылапны ишине толу кюйде бериле. Тек юреги, бары да ойлары булан Дагъыстангъа талпына. Тавлар эли булан арасы уьзюлмейген аралыкълары баргъа ерли яшоьрюмлени арасында ону яхшы абуру да болгъан. Шо саялы ол оьзю Темир-Хан-Шурагъа къайтып да битгинчеге 1917-нчи йылны май айында студентлер Гь. Сайитов, Гь-О. Булач, С-С. Къазбеков, З. Батырмурзаев, М. Далгьат, К. Закуев къургъан англатыв ва ярыкъландырыв бюрону председатели этилип сайлана.

Дагъыстангъа гелген сонг да, инкъылапны ишинде ишчилени шагьары Порт-Петровскини агьамиятлыгъын гьисапгъа алып, У. Буйнакский онда чыгъа. Узакъ къалмай къурулгъан Порт-Петровск Дав-инкъылап комитетге де ёлбашчылыкъ эте. Совет гьакимлиги къурулгъан биринчи гюнлерден тутуп, ону председатели: «Гьалиден сонг Дагъыстанны къысыкъларыны ва къаяларыны къысматын, бары да загьматчыларыны къысматын пача гьакимлери, заманлыкъ гьукуматны министрлери, къадилер ва байлар чечмежек, Дагъыстанны загьматчылары, ишчилери, сабанчылары ва саниятчылары, сиз оьзюгюз чечежексиз», — деп, къатты кюйде билдирме де билдирген. Муна шо сёзлерде ону бютюн гьаракатыны баш мурады белгили бола, шогъар ол оьзюню къалгъан оьмюрюн де багъышлай.

Инкъылапны чалышывчуларыны таъсири халкъгъа артып тербейгенни эслеген сонг огъар къаршы гючлер топланып, Совет гьакимлигин заманлыкъгъа тайдырса да, Баку Советни, Аштарханда У. Буйнакский бусурман татарлардан къургъан асгер бёлюклени кёмеги булан шо гючлени тозмагъа бажарыла. Бу четим шартларда да Уллубий, милли ва дин масъалаланы лап назик еринден тутуп, тувулунгъан гьалгъа гёре иш юрютюп бажарагъанын исбатлай.

Темир-Хан-Шурада да Совет гьакимлиги уьст гелген сонг ону къурумлары токъташдырыла. Область Дав-инкъылап комитетни председатели этилип Ж. Къоркъмасов, ону заместителлери этилип де Гь. Сайитов ва Тахо-Годи сайлана. У. Буйнакский янгы къурумлагъа гирмегенге гьали бир-биревлер тамаша болуп ва гьатта англашылмайгъан гьалгъа йимик къараса да, тек Тахо-Годи де тюз эсгерген кюйде: «Дагъыстанны советлешдиривде аслу ерни тутагъаны барысына да ачыкъ буса да, ол лап рядовой къуллукъчудай, оьзюн гёрсетмей тутуп бажара эди».

1918-нчи йыл язда Совет гьакимлигине къаршы гючлер дагъы да гётерилген вакътиде У. Буйнакский, Дагъыстангъа кёмек ахтарып, Москвагъа гете. РКП(б)-ни ЦК-сына гьалны тындырыкълы кюйде билдире. Миллетлени Халкъ комиссариатында Темиркъазыкъ Кавказны тав халкъларыны бёлюгюню къурулушун алышдырмакъны ва ишин жанландырмакъны масъаласын гётере. Ону шо таклифлери къабул да гёрюле.

Къайтып Дагъыстангъа У. Буйнакский 1919-нчу йыл февраль айны башында геле. Мунда тюркleни ва ингилис елевчюлени кёмеги де булан Тав гьукумат еслик эте. Шо гючлеге къаршы гьаракатны юрютювде де ишчилени азлыгъындан къайры, къурумчулукъ, бир ерден ёлбашчылыкъ ёкълугъу, сабанчылар булангъы байлавлукъну осаллыгъы айрокъда четим эте. У. Буйнакский гиччи-гиччи ерли партия къурумланы осал ерин шоссагьат эслеп, баш гётеривню бары да мекенли масъалаларын чечмек учун, партия конференция чакъырмакъны ва область партия къурумун яратмакъны ишине гирише. Конференция февраль айны 16-сында Хумторкъалиде оьтгерилме де оьтгериле. Конференцияда У. Буйнакскийни председателлиги булан партияны область комитети къурула. Огъар да Ж. Къоркъмасов, М. Далгьат, Я. Коробов, Гь. Далгьат, С. Абдулгьалимов ва оьзгелери гире. Шонда дав совет де къурула.

Область партия конференциядан сонг савутлу баш гётеривню гьазирлевню масъалалары айрокъда тизимли ва асувлу чечилме башлай. Порт-Петровскини ишчилери иш ташлавларын гючлендире, 1 Май байрамгъа да Совет гьакимликни токъташдырывну чакъырывларын алып чыгъа. Сабанчылар буса Тав гьукуматгъа къаршы ябушувгъа ачыкъдан-ачыкъ гётериле. Г. К. Орджоникидзе язгъан кюйде, Тав гьукумат» ...оьзюню таъсирин чалт кюйде тас эте, Буйнакский ва Къоркъмасов ёлдашлар буса герти гьакимлик болуп токътагъан.

1919-нчу йыл 13-нчю майда партияны обкому алгъасавлу оьтгерген жыйынында савутлу баш гётеривге гьазирликни ахырынчы масъалалары арагъа салынып ойлашыла. Тек Тав гьукуматы о юрюлеген ерни гьакъында билип, жыйынны 13 ортакъчысын тутдура. Арадан заман гетип, Порт-Петровскиге гёчюрюлген туснакълагъа дёрт асгер къуллукъчуну ва бир къадини ортакъчылыгъы булан дав-шариат суду этиле. Амма оланы айыплайгъан полковник Басин оьзлени барысына да У. Буйнакский этген таъсирни гьакъында айта туруп, «...оьзюню сабурлугъу, коммунизмни ишине бютюн гьакъылы булан берилгенлигине гёре судну алдында токътагъанлардан лап да гёрмекли адам» деп, мюкюрлюк этмеге борчлу болгъан.

Гёземеликге этилген судну гьукмусу ону оьтгерегенлеге чи нечик де, бары да къалгъанлагъа да алданокъ белгили болгъан. 13-нчю июлда суддагъы ахырынчы сёйлевюнде Уллубий Буйнакский буса: «Сиз мени ва магъа ошагъан дагъы да минглени гюллелерсиз, тек бизин халкъда яшайгъан идеяны гюллелеме болмассыз. Мен жаллатланы алдына къоркъмай бараман ва оьч алыв йыракъда тюгюл, Дагъыстанны асрулар боюнда зулмулангъан къысыкъларына эркинликни шавлалары етежекге къатты кюйде инанаман», — деген бир де унутулмас сигьрулу сёзлени айтгъан.

А. ОСМАНОВ,
СССР-ни Илмулар академиясыны Дагъыстан филиалыны Тарих, тил ва адабият институтуну директоруну заместители, тарих илмуланы доктору.

ТЫШ УЬЛКЕЛЕРДЕ АРТ ХАБАРЛАР

Гезикли жыйын оьтгерилген

СОФИЯ, 13 февраль. (ТАСС). Милли «дёгерек столуну» гезикли жыйыны бир нече сагьатны узагъында юрюлюп тургъан. Шонда БКП-ни, Болгария Топуракъчылыкъ халкъ союзуну, парламенти партияда тюгюл депутатларыны ва демократ гючлени оппозиция союзуну делегатлары ортакъчылыкъ этген.

Эки де якъны вакиллерин къуршайгъан гьакълашыв группасы гьазирлеген «дёгерек столну» ихтиярлары ва ролю гьакъындагъы декларацияны проектине байлавлу генглешген гючлю дискуссия шону инг биринчи себеби болгъан. Шолай демократ форумну яратыв, деп эсгериле проектде, умуми англавлулукъну натижасы бола. Гьалиги политика шартларда НРБ-ни Халкъ жыйыны, гьукуматы ва оьзге пачалыкъ институцияларына тюрлю-тюрлю жамият гючлерини арасындагъы гьакълашывну шартларында оьзлени борчларын толу кюйде яшавгъа чыгъармагъа болалар.

Шону булан бирге де оппозицияны вакиллери, «дёгерек столну» алданокъ рази ли болмай туруп, гьукумат яда парламент бир закон да, агьамиятлы политика къарар да къабул этмеге болмайгъаны гьакъындагъы англатыв булан документни толумлашдырмакъны таклиф этген.

Президент Буш пресс-конференцияда сёйлеген

ВАШИНГТОН, 13 февраль. ТАСС-ны мухбирлери Владимир Матяш ва Алексей Бережков булай билдире: США-ны президенти Акъ уьйде пресс-конференция оьтгерген. Шо пресс-конференция аслу гьалда тыш политиканы масъалаларына, айрыча айтгъанда совет-американ аралыкъларына багъышлангъан болгъан.

Пресс-конференцияны ача туруп, Буш билдиргени йимик, оьтген жума «Гюнтувуш-гюнбатыш аралыкъларында оьтесиз бек агьамиятлы ва пайдалы» болгъан. «Совет Союзда Центральный Комитетни Пленумунда совет политика системасын плюрализмни ёлунда юрютювде ва совет сайлавчуланы пикруларын герти кюйде гьюрметлевде алгъа барывгъа етишилген», — деген США-ны президенти «Совет Союзда аянлыкъны ва янгыртып къурувну генглешдиривге байлавлу болуп, председатель Горбачёвну къастларын бизин администрациябыз неге якълайгъанлыгъын бирдагъы керен де гёрсетеген шо агьвалатны мен къутлайман».

Сессия оьз ишин тамамлагъан

БРЮССЕЛЬ, 13 февраль. ТАСС-ны мухбири Сергей Симоненко булай билдире: «Умуми базарны» уьлкелерини финанс ишлеге къарайгъан министрлери Европа бирлигини Министрлер Советини мунда оьз ишин тамамлагъан сессиясында Гюнтувуш Европаны уьлкелеринде реформаланы яшавгъа чыгъарывда болушлукъ этмек учун Европа банкына байлавлу болгъан масъалаланы арагъа салып ойлашгъан. Белгиленген къурумну штаб-квартирасы «Умуми базарны» уьлкелеринден бирисинде ерлешежеги гьакъында ва шо пачалыкъланы вакиллеринден бириси Банкны председатели болажагъы гьакъында разилешивге етишген. Аслу масъалалагъа байлавлу къарарлар къабул этив учун тавуш беривню системасы да белгиленген.

Европа банкыны чалышывуну ишини айры-айры масъалаларына, шоланы ичинде Совет Союзну шонда ортакъчылыкъ этивюню шартлары гьакъындагъы масъалалагъа гёре экспертлени даражасында консультациялар давам этилежек.

ГДР булан валюта-финанс союзун къурмакъны гьакъында Гюнбатыш Германияны таклифлери сессияны ортакъчыларыны аслу тергевюнде болгъан. ФРГ-ни финанс ишлер министри Тео Вайгель шо якъдан планлашдырылагъан чараланы гьакъында оьз гелеге англатыв берген. Сессия Европа валюта системасы ва бютюн жамият учун шо чараланы яшавгъа чыгъарывну натижаларын ахтармагъа токъташгъан.

СССР-ни Министрлер Советини Председатели Мельбрунда

МЕЛЬБРУН, 13 февраль. (ТАСС-ны хас мухбирлери). СССР-ни Министрлер Советини Председатели Н. И. Рыжков Азия-Тихий океан регионуну уьлкелерине сапар эте, бугюн ол Австралияны Мельбрун шагьарына гелген. Австралияны премьер-министри Р. Хоук, Австралияны тыш ишлер ва тыш савдюгер ишлер министри Г. Эванс, Виктория штатны премьери Дж. Кейн аэропортда ону къаршылагъан.

Къаршылайгъанланы арасында СССР-ни Австралиядагъы элчиси Е. М. Самотейкин болгъан.

Гюнню экинчи яртысында Н. И. Рыжков «Сейфуэй» деген сурсат компаниясыны уваъалап мал сатыв центрына баргъан.

[illegible] техника къураллар булан исандырылгъан, спутниклерден таба совет телевидениени берилишлерин къабул этмеге бола. Мульбрунда ерлешдирилген уьч университетни кюрчюсюнде къурулгъан шо идарада Азия-Тихий океан регионуну къыбла бёлюгюнде къурулгъан шолай биринчи центр гьисаплана. А. С. Пушкинни ва М. Ю. Лермонтовну асарларыны жыйымлары центргъа савгъат гьисапда берилген.

СССР-ни Министрлер Советини Председателини «Си Ар Эй» деген тав-маъдан корпорациясыны ёлбашчылары булангъы лакъырлашывлары да болгъан. Артдагъы йылларда шо компанияны совет партнёрлар булангъы бирликдеги чалышыву белгили кюйде артгъан.

Къысгъача

Оттава

НАТО-ну ва Варшава Дыгъарыны къурумуну уьлкелерини тыш политика ведомстволарыны ёлбашчылары «ачыкъ кёкге» байлавлу халкъара конференциясында ортакъчылыкъ этмек учун мунда жыйылгъанлар. Токъташдырылгъан мердешге гёре олар, хас чараланы дазуларындан чыгъып, алгъасавлу кюйде ёлугъувлар ва консультациялар оьтгерелер.

СССР-ни тыш ишлер министри Э. А. Шеварднадзе жыйынланы арасындагъы перерывлерде итнигюн оьзюню коллегалары булан айры-айры алты ёлугъув оьтгерген. США-ны пачалыкъ секретары Дж. Бейкер, Великобританияны тыш ишлер министри Д. Хэрд, Францияны тыш ишлер министри Р. Дюма, Польшаны тыш ишлер министри Т. Скубиевский, Испанияны тыш ишлер министри Ф. Фернандес Ордоньес, Грецияны тыш ишлер министри А. Самарас булан лакъырлашывлары болгъан.

Европаны ювукъ вакътидеги ва йыракъ гележекдеги перспективалары, бирлешген Германия пачалыгъын къурмакъ учунгъу гьаракатгъа байлавлу болуп, халкъара оьлчевюнде тувулунгъан масъалалар оланы аслу тергевюнде болгъан.

Дели

Пакистанны ватандашлары Жамму ва Кашмир штатда дазуну бузагъанлыгъын давам этегенлигине Индия разисизлигин билдирген. Шолай ишлер эки де уьлкени аралыкъларындагъы къыставуллукъну гючлендирмеге имканлы затгъа йимик къарай. Индияны тыш ишлер министерлигини секретары С. К. Сингх Пакистанны элчиси Баши Баббар булан мунда оьтгерилген ёлугъувда шо гьакъда билдирген.

ООН

Нью-Йоркда, халкъара бирлигини штаб-квартирасына гирип баргъан ерде, Камбоджа масъаласын парахатлыкъны ёлунда ёрукълашдырывну процессин якълавгъа байлавлу болуп, американ жамиятыны вакиллерини демонстрациясы болгъан.

Демонстрацияны ортакъчылары тюрлю-тюрлю лозунглар алып чыкъгъан. Амайлыкъ Советини Камбоджа масъаласын ёрукълашдырывну гьа-

«СУВГЪА ТАЯНМА...»

Каспий денгиз ягъаны санаторий-курорт бойларында республиканы идараларыны, къурумларыны турист, ял алыв, пионер лагерлеринде бир къадар енгил гемелер топлангъан. Магьачкъала, Къызлар шагьарларда шолардан пайдаланагъанлар да бар. Юзюв алатлар къолланагъанда, оланы бузукълугъун, техника гьалын гьисапгъа алып, сувдан къоруп сакъланывну къайдаларына къаршы чыкъмагъа тюшмей.

Гемелерде юзюв башланагъан вакъти ювукълашгъан сайын, адамланы яшавуна къоркъунчлукъ тувдурагъан хатабалагьланы алдын алмаса, шогъар мекенли гьазирлик гёрмесе ярамай. Озокъда, янгыз геме юрютювню къайдаларын уьйренив булан дазуланып къалмайлы, оланы къоллавгъа да тындырыкълы гьазирлеме тарыкъ.

Гемелени есилери сувгъа батмакъдан къутгъарагъан хас алатлар булан таъмин этмеге герек. Айыкъ тюгюллени, эсиргенлени юзювге чыгъыву яратылмай. Елкенли ва мотор гемелени хас номерлери, есилик шагьатнамлары ёкъ буса, пайдаланыв гери урула.

Юзювню алдында бары да енгил гемелер Пачалыкъ инспекцияны ягъындан техника къаравдан чыгъарыла. 1987-нчи йылда 477 геме регистрация этилген эди буса, оьтген йыл гьисапгъа алыв 204-ге кемиген. Ерлерден бизге, шолай гемелени есилери гечелер, къарангылыкъдан пайдаланып, юзювлеге чыгъа деп, хабарлар геле. Шолай низамны йыргъанланы онгсуз хыялларын англамагъа къыйын тюгюл.

РСФСР-ни Оьр Советини Президиумуну «Административ законланы бузувланы гьакъында» 1989 йыл 5 апрелдеги 341 номерли Указына гёре сувларда гемелер булан юзювню къайдаларын бузгъан ватандашлар 10 манатгъа ва жаваплы къуллукъчулар 50 манатгъа штраф этиле.

Идаралар, къурумлар ва ватандашлар оьзлени гемелерин, оланы техника гьалына да къарамайлы, алгъандан сонг 10 гюнню ичинде регистрация этмесе ярамай. Гьисапгъа олар есилерини гёз алдында, еринде алына.

Санаторий-курорт бойларда 110-дан да къолай ял алыв базалар ерлешген. Оланы 25—30-нда тюгюл сувдан къутгъарывну постлары, тийишли алатлары болдурулмагъан. Шолай гьал бизин де сакъ болмагъа борчлу эте. Озокъда, низам сакъланмайгъан ерлерде сувларда кёп халкъгъа ял алывгъа ёл берилмей. Тек шогъар да къарамайлы, Пачалыкъ инспекцияны талаплары яшавгъа чыгъарылмай, хатабалагьлагъа тарыйгъанлыкъ арта.

«Бийге инанма, сувгъа таянма» деп негьакъ айтылмай. ДАССР-ни Министрлер Советини 1988 йыл 21 ноябрде къабул этилген 217 номерли къарарын сан этмей, оьтген йыл авур хатабалагьлагъа тюшгенлер болду. Олар такрарланмасын учун, токъташдырылгъан умуми талаплар кютюлмейген ерлерде ял алыв базаланы иш гёрювюн токътатмакъны тийишли гёребиз.

Гемелери барлар сувланы та залыгъын сакълавгъа да тергевлю болмаса ярамай. Айлана якъны къоруп сакълавну бир къадар яхшылашдырмакъ учун кютмеге тийишли талапланы бир нечелерин тёбенде эсгеремен.

Къоллангъан къалды-къулдуланы — шишаланы, банкаланы, кагъызны, азыкъны сувлагъа ташламай, къыргъа чыгъармагъа герек. Моторланы чечив, ярашдырыв ишлер де гемелер токътайгъан хас ерлерде оьтгериле. Ягъарлыкъ къошулчанланы, бензинни сувгъа гетивю яратылмайгъанын эсден чыгъармагъыз. Гемелер салынагъан ерлеге етишгенчеге, алданокъ кранланы бегетигиз.

Юзюв сезон ачылгъынча, енгил гемелени есилери — къурумлар ва ватандашлар, оланы техника къаравдан чыгъарывгъа тергевлю янашса, яхшы болур. Къаравлар буса Пачалыкъ инспекцияны штатда тюгюл къуллукъчуларыны ва сувдан къутгъарыв станцияланы, наначальниклерини кёмеги булан оьтгериле.

М. ГЬАСАНИЛОВ,
ДАССР-ни енгил гемелерине къарайгъан старший пачалыкъ инспектору.

Насипли агьлюню яшлары

Хасавюрт районну Къандауравул юртунда Янав ва Нисахан Къазиевлени агьлюсюн танымайгъанлар ёкъ. Бу агьлюде бир улан ва беш къыз оьсген, тарбия алгъан ва гьариси оьз яшав ёлун тапгъан. Булай тарбиялангъан, низамлы авлетлени оьсдюрме ата-анагъа тынч болмай. Гьариси дегенлей оьр билим алып, загьмат тёкме башлагъан. Къазиевлени агьлюсю башгъалагъа да уьлгю болуп токътай десе ялгъан тюгюл.

Оланы биринчи авлети Расул юртунда 10-чу классны битдирген сонг Магьачкъаладагъы юрт хозяйство институтну механика факультетине охума тюше. Институтну ол къызыл дипломгъа битдире, Афгъанистанда асгер къуллугъун кютюп къайта. Гьали Расул Хасавюрт шагьарда яшай.

Къазиевлени экинчи авлети Женнет де, Магьачкъалада педагогика институтну биология факультетине охума тюше. Ону битдирген сонг ата юртундагъы школада ишлеме башлай. Ону къызардашы Марзият буса Къызлар шагьардагъы медицина училищени битдирип Бамматюртда участка больницада загьмат тёге. Саният буса уллу къызардашыны касбусун танглай. Ол Дагъыстан педагогика институтну физика-математика факультетин битдирген.

Янавну ва Нисаханны гиччи къызлары да, къызардашларындан къалышмагъан: сюйген касбуларын танглагъан. Ата-ана авлетлеринден, юртлулары бу насипли агьлюден къувана. Булай ожакъгъа къуванмай да, сукъланмай да нечик боларсан.

Н. САЛИМУРЗАЕВ.

ЮРЕГИНДЕ СЮЮВ БУЛАН

Къыш айларда, яшлагъа сувукъ тийип, тёшекде ятагъанларыны санаву бир къадар артагъаны белгили. Шо мекни, бугюн де бары да затдан оьр гёре. Авруйлар кёмексиз къалмажагъына инана. Майсарат баживню па-

Тюрлю хабарлар

КОМПЬЮТЕР ТАРЫКЪ

«Жан айырмас» къурдаш» — Англияда чыгъарылгъан гёрмейген сокъур адамланы яшавун енгиллешдиреген компьютерге шолай ат такъмагъа ярай. Сынап къарамакъ учун чыгъарылгъаны Вашингтонда пресс-конференцияда гёрсетилген. Компьютер еси берген буйрукъланы яшавгъа чыгъара. Огъар уьйренмеге бир де къыйын тюгюл. Программаны къургъан Мичиган штатда университетни битдирген 22 йыллыкъ Роберт Аргиропулос айтагъан кюйде, «жан айырмас къурдашгъа» уьйренмек учун 20 минут тамамлыкъ эте. Шолай курсну оьзю машин юрюте: аваз этип инструкциясы булан таныш эте.

Компьютер пресс-конференциягъа жыйылгъанланы алдында огъар айтылгъан санавланы къошуп ва тайдырып берген. Оьзюню синтетика авазы булан ону еси бугюн не йимик ёлугъувларда болма тарыгъын айтгъан, [illegible] тарыкъсан. Шо къайда енгилмейгенлеге оьтесиз яхшы кёмек эте.

Футболистлер ойнайгъан майданда эки де команда бир-бири булан ябушма башлагъан гезиклерде не этмеге герек? Оланы тилевлер этип токътатма бажарылмай. Бирбир провинцияларда шолай гезиклерде, эфиопия футболну эсги къайдалары къоллана. Судья атгъа да минип майданда айлана туруп, гюнагьлы футболистни къамучу булан къыздыра.

ЖИНАЯТЧЫЛАРДАН КЪОРУМАКЪ МУРАТДА

«Сьюпер копс» — адамланы ва оланы малын жинаятчылардан гьакъгъа сакълайгъан компания. Шолай компаниялар кёп болуп баргъанлыкъгъа ЮАР-да артдагъы вакътилерде жинаятчылыкълар артагъанлыкъ таъсир эте. «Сьюпер копс» ва огъар ошагъанлар чакъырылгъан ерге 3—4 минутдан етише. Олар янгыз тиштайпаны ахшамлар уьюне етишдирмеге, яшланы школагъа узатмагъа гьазир, тарыкъ болса, еси гелгинче итни де къаражакъ.

«Уьйню алдында бизин хас белгибиз бар буса, жинаятчылар шондан да къоркъа.. Уьй есини буса шо рагьатландыра», — дей фирмагъа башчылыкъ этеген Марк Аллан. Халкъны сакълайгъанлагъа аслу гьалда атылгъан савут-[illegible]

тыш политиканы масъалаларына, айрыча айтгъанда совет-американ аралыкъларына багъышлангъан болгъан.

Пресс-конференцияны ача туруп, Буш билдиргени йимик, оьтген жума «Гюнтувуш-гюнбатыш аралыкъларында оьтесиз бек агьамиятлы ва пайдалы» болгъан. «Со-

лер министри Тео Вайгель шо якъдан планлашдырылагъан чараланы гьакъында оьз гелеге англатыв берген. Сессия Европа валюта системасы ва бютюн жамият учун шо чараланы яшавгъа чыгъарывну натижаларын ахтармагъа токъташгъан.

СССР-ни Министрлер Советини Председатели Мельбрунда

МЕЛЬБРУН, 13 февраль. (ТАСС-ны хас мухбирлери). СССР-ни Министрлер Советини Председатели Н. И. Рыжков Азия-Тихий океан регионуну уьлкелерине сапар эте, бугюн ол Австралияны Мельбрун шагьарына гелген. Австралияны премьер-министри Р. Хоук, Австралияны тыш ишлер ва тыш савдюгер ишлер министри Г. Эванс, Виктория штатны премьери Дж. Кейн аэропортда ону къаршылагъан.

Къаршылайгъанланы арасында СССР-ни Австралиядагъы элчиси Е. М. Самотейкин болгъан.

Гюнню экинчи яртысында Н. И. Рыжков «Сейфуэй» деген сурсат компаниясыны увакълап мал сатыв центрына баргъан.

Бугюн Н. И. Рыжков СССР-ни ва Гюнтувуш Европаны уьйренеген центргъа баргъан, шо ахтарыв ва охув ожакъны хас кюйде ачгъан. Центр гьалиги янгы техника къураллар булан ясандырылгъан, спутниклерден таба совет телевидениени берилишлерин къабул этмеге бола. Мульбрунда ерлешдирилген уьч университетни кюрчюсюнде къурулгъан шо идарада Азия-Тихий океан регионну къыбла бёлюгюнде къурулгъан шолай биринчи центр гьисаплана. А. С. Пушкинни ва М. Ю. Лермонтовну асарларыны жыйымлары центргъа савгъат гьисапда берилген.

СССР-ни Министрлер Советини Председателини «Си Ар Эй» деген тав-маъдан корпорациясыны ёлбашчылары булангъы лакъырлашывлары да болгъан. Артдагъы йылларда шо компанияны совет партнёрлар булангъы бирликдеги чалышыву белгили кюйде артгъан.

Н. И. Рыжков шолай да «Австралия — СССР» деген советни ёлбашчылары булан да ёлукъгъан.

Алексей ВОРОНИН,
Вадим ТАЛАНОВ.

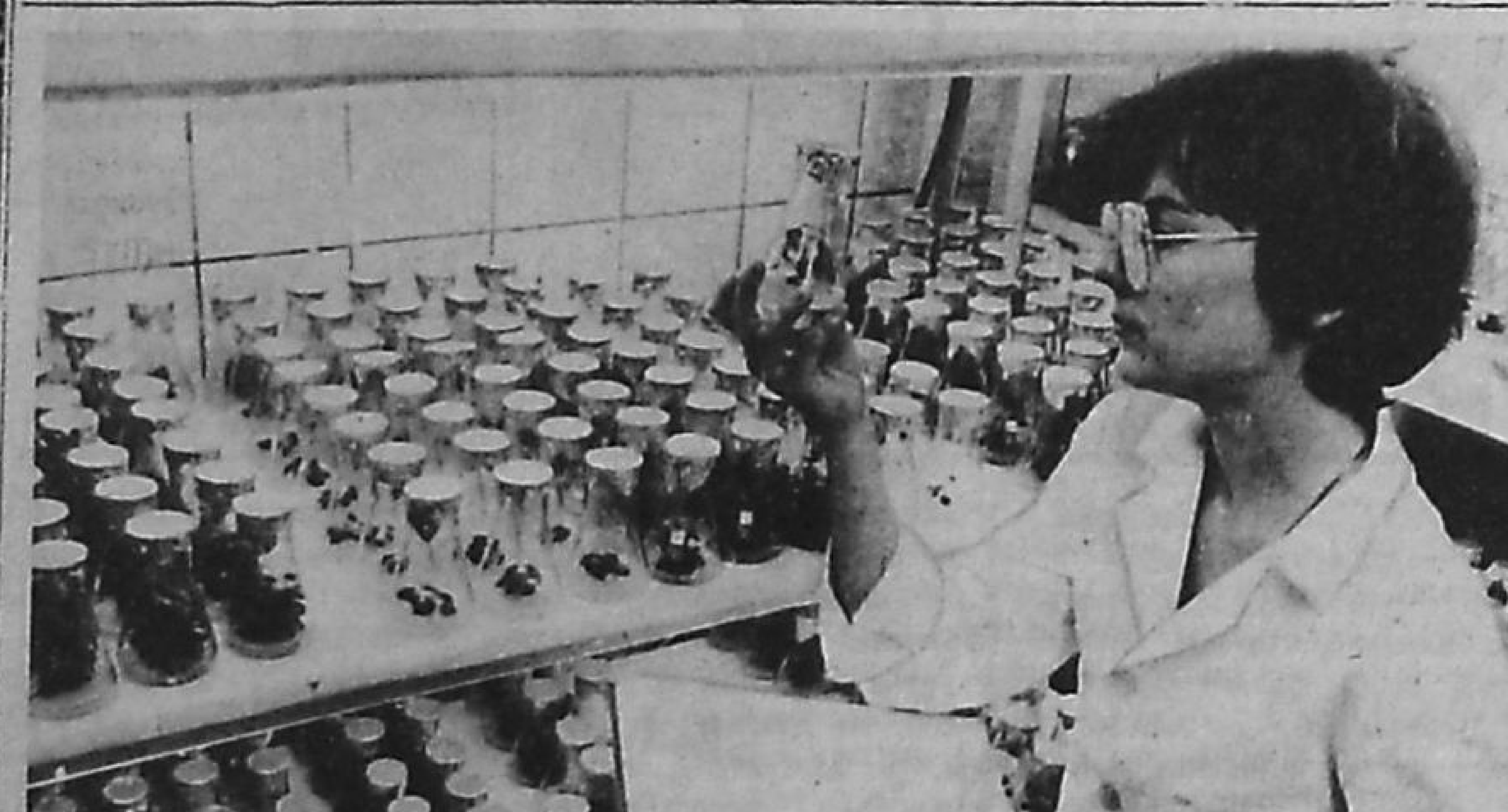

ЧЕХОСЛОВАКИЯ. Гележеги булангъы сортланы, юрт хозяйство оьсюмлюклени урлукъларын болдурув — Богница шагьардагъы илму-ахтарыв институтну ишини аслу ёлларындан бириси. Институтну къуллукъчулары емишлени ва къыр емишлени айлана якъны таъсирине чыдамлы сортларын чыгъаргъан. Чехословакиялы алимлер шо ишде бир тюрлю уьстюнлюклеге де етишип тура.

СУРАТДА: Богницада юрт хозяйство илму-ахтарыв институтуну лабораториясыны къуллукъчусу Гелена ПИКУЛИКОВА янгы урлукъланы чачгъанда чыкъгъан оьрюмлени тергей.

ЧТК-ТАСС чыгъаргъан сурат.

эки де уьлкени аралыкъларындагъы къыставуллукъну гючлендирмеге имканлы затгъа йимик къарай. Индияны тыш ишлер министерлигини секретары С. К. Сингх Пакистанны элчиси Баши Баббар булан мунда оьтгерилген ёлугъувда шо гьакъда билдирген.

ООН

Нью-Йоркда, халкъара бирлигини штаб-квартирасына гирип баргъан ерде, Камбоджа масъаласын парахатлыкъны ёлунда ёрукълашдырывну процессин якълавгъа байлавлу болуп, американ жамиятыны вакиллерини демонстрациясы болгъан.

Демонстрацияны ортакъчылары тюрлю-тюрлю лозунглар алып чыкъгъан. Аманлыкъ Советини Камбоджа масъаласын ёрукълашдырывну гьакъындагъы масъалагъа къарайгъан даимлик беш членини экинчи ёлугъувуну ачылгъан гюнюнде олар Пол-Потну намарт кюйде гьакимлик сюрювюню къоркъунчлу вакътисин ачыкъ кюйде гёрсетеген адамланы суратларын оьзлер булан алып гелген.

Токио

Токиону Икебукуро районунда компьютер видео оюнларыны кассеталарын сатагъан тюкенни алдында эки чакъырым узунлугъу булайгъы очередь болгъан. Тюкенге янгыз 10 минг шолай кассеталар гелгенлиги гьакъында билдирилген буса да, тюшюп къалар бугъай деген умут булан охувчулар ва студентлер сав гечени узагъында очередде къатып тургъан. Шоланы арасында янгыз Токиону адамлары тюгюл, айлана якълардан гелгенлер де болгъан. Эртен бир нече минутну ичинде 1,3 миллион кассета уьлкени бары да тюкенлеринде сатылып битген. Шоланы тахшагьардагъы «Эникс» деген компания чыгъаргъан.

(ТАСС, 13 февраль).

...ы авлетлени оьсдюрме атагъа тынч болмай. Гьариси дегенлей оьр билим алып, загьмат тёкме башлагъан. Къазиевлени агьлюсю башгъалагъа да уьлгю болуп токътай десе ялгъан тюгюл.

Оланы биринчи авлети Расул юртунда 10-чу классны битдирген сонг Магьачкъаладагъы юрт хозяйство институтну механика факультетине охума тюше. Институтну ол къызыл дипломгъа битдире, Афгъанистанда асгер къуллугъун кютюп къайта. Гьали Расул Хасавюрт шагьарда яшай.

Къазиевлени экинчи авлети ... Бамматюртда участка больницада загьмат тёге. Саният буса уллу къызардашыны касбусун танглай. Ол Дагъыстан педагогика институтну физика-математика факультетин битдирген.

Янавну ва Нисаханны гиччи къызлары да, къызардашларындан къалышмагъан: сюйген касбуларын танглагъан. Ата-ана авлетлеринден, юртлуларым бу насипли агьлюден къувана. Булай ожакъгъа къуванмай да, сукъланмай да нечик боларсан.

Н. САЛИМУРЗАЕВ.

ЮРЕГИНДЕ СЮЮВ БУЛАН

Къыш айларда, яшлагъа сувукъ тийип, тёшекде ятагъанларыны санаву бир къадар артагъаны белгили. Шолай заманда аявлу авлетлерибизни савлугъуна къоркъунчлукъ болса, кёмек сюйп, докторланы артындан чабабыз.

Къызылюрт шагьардагъы 3 номерли поликлиниканы яшлагъа къарайгъан врачы Майсарат Абдуллаеваны аты уллулагъа да, гиччилеге де яхшы ишлери булан таныўлу. Ол, гиччилей сюйп, танглагъан касбусуна къуллукъ этегенли гьали арадан кёп йыллар тамамлангъан. Сыйлы борчун намусу булан кютмекни, бугюн де бары да затдан оьр гёре. Аврувлар кёмексиз къалмажагъына инана, Майсарат баживню насигьатларын унутмай.

Майсарат гиччипавлагъа исси, йымышакъ сёйлесе де, уьстюндеги уллу талаплылыкъны ва жаваплылыкъны минутгъа да унутмай. Савлукъ сакълавну низамын бузувлагъа ёл къоймас. Шолайлыкъда ол яшланы аманлыгъы учун ябушув юрюте. Яшланы, оланы ата-аналарыны сюювюн, баракалласын къазангъан врачгъа биз де яхшылыкълар ёрайбыз.

И. ГЬАЖИЕВ.

Сувдай агъа бошуна

(Сатира)

Бир гюн ёлда эки ёлдаш ёлугъа:
— Салам, Али, ёкъсуз. Савлукъ? Ишгиз?
— Бар бир къурум гьали-гьали къурулгъан,
Шо къурумда гьар гюн аркъан эшебиз.
Сиз къайдасыз? Гёрюнмейсиз, — дей Али.
— Бизники де янгы къурум, — дей Вали.
— Айтып йибер, нечик бара ишгиз?
— Сиз эшеген аркъанланы чечебиз...
Муна шулай: бир къурумда эшелер.
(Загьмат тёге гелмесе де хошуна)
Оьзгесинде шо аркъанны чечелер
Бирлер гюндюз, оьзгелери гечелер.
Акъча... Сувдай агъа негьакъ, бошуна.

Магьамматбек ОСМАНОВ.

КОМПЬЮТЕР ТАРЫКЪ

«Жан айырмас» къурдаш» — Англияда чыгъарылгъан гёрмейген сокъур адамланы яшавун енгиллешдиреген компьютерге шолай ат такъмагъа ярай. Сынап къарамакъ учун чыгъарылгъаны Вашингтонда пресс-конференцияда гёрсетилген. Компьютер еси берген буйрукъланы яшавгъа чыгъара. Огъар уьйренмеге бир де къыйын тюгюл. Программаны къургъан Мичиган штатда университетни битдирген 22 йыллыкъ Роберт Аргиропулос айтгъан кюйде, «жан айырмас къурдашгъа» уьйренмек учун 20 минут тамамлыкъ эте. Шолай курсну оьзю машин юрюте: аваз этип инструкциясы булан таныш эте.

Компьютер пресс-конференциягъа жыйылгъанланы алдында огъар айтылгъан санавланы къошуп ва тайдырып берген. Оьзюню синтетика авазы булан ону еси бугюн не йимик ёлугъувларда болма тарыгъын айтгъан, ярыкъны ва радиону сёндюрген. Справочныйге оьзю сёйлеп, есине тарыкъ номерлени алып бергенде, журналистлер дагъы да бек тамашалыкъ этген.

ФУТБОЛИСТ УЧУНГЪУ КЪАМУЧУ

Эфиопиялы футбол команда оьзюню айрыча уьстюнлюклери булан гьалиге макътанмагъа болмай. Тек ерли мунда футболгъа ян тартагъанлар британиялылагъа алдынлыкъны къоймай. Эфиопиялылар футболгъа янгыз гьасирет болуп къалмай, о оланы башын тас этеген кюйдеги сюювю деп айтма ярай. Гьалекленгенде олар трибуналагъа от салагъан гезиклери аз болмагъан, тутушуп ябушагъан гезиклери уьйренчик болуп да къалгъан. Къысгъача айтганда, аманлыкъны чараларын гёрмеге тюшген. Трибуналаны бёлюп, гьар команданы яны болагъанланы айры олтуртма башлагъан.

Артыкъ талашагъанлары бир айдан бир йылгъа ерли футболгъа барывдан магьрюм этиле. Жавапгъа тартывну лап да авуру — бир нече оюнну узагъында оьзюнг ян тартагъан командагъа къаршы якъ булан бирге олтурмагъа

ЖИНАЯТЧЫЛАРДАН КЪОРУМАКЪ МУРАТДА

«Сьюпер копс» — адамланы ва оланы малын жинаятчылардан тыкъгъа сакълайгъан компания. Шолай компаниялар кёп болуп баргъанлыкъгъа ЮАР-да артдагъы вакътилерде жинаятчылыкълар артгъанлыкъ таъсир эте. «Сьюпер копс» ва огъар ошагъанлар чакъырылгъан ерге 3—4 минутдан етише. Олар янгыз тиштайланы ахшамлар уьюне етишдирмеге, яшланы школагъа узатмагъа гьазир, тарыкъ болса, еси гелгинчетинче де къаражакъ.

«Уьйню алдында бизин хас белгибиз бар буса, жинаятчылар шондан да къоркъа... Уьй есини буса шо рагьатландыра», — дей фирмагъа башчылыкъ этеген Марк Аллан. Халкъны сакълайгъанлагъа аслу гьалда атылагъан савутларсыз бажарыла. Тек олар савутларын халкъны гёзю учун тагъып юрюй.

УЬЧ ЙЫЛ ЯРЫМ ЧАПГЪАН

Дюньяны айланмакъ муратда башлангъан сапар уьч йыл ярым узатылгъан сонг тамамлангъан. Шо марафонну Генри Уэйн ва Робин Крес деген ингилисли эки жагьил улан оьтгерген. Олар Европаны, Туркияны, Пакистанны, Индияны, Индонезияны, Австралияны, Мексиканы ва США-ны ёлларындан 25.750 километрни оьтген. Спортсменлер гьар гюн 32 километр ёл чаба ва гьар уьч гюнде бир ял алма токътай болгъан.

ДЮНЬЯ ШАР АРТАМЫ?

600 миллион йыл алда бизин дюньяны айланасыны узунлугъу гьалиден эсе эки керен гиччи болгъан. Индиялы алим Ф. Агьмат шолай деп токътанндыра. Кочин шагьарда оьтгерилген 77-нчи илму конгрессинде, ол дюнья уллу болгъанлыгъын далиллер булан тасдыкъ этген. 600 миллион йыл алда бизин дюньяда гече-гюнню узунлугъу 21 сагьат тюгюл болмагъан.

Редактор
С. Н. ВАЛИЮЛЛАЕВ.

ТВ

ХАМИСГЮН, 15 ФЕВРАЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.30 «Къаршы турув». Беш серияллы телевизионный чебер фильм. 4-нчю сериясы. 9.35 Хоккей. СССР-ни чемпионаты. ЦСКА — «Химик». 11.25 Яшлар учун (ингилис тилдеги дарс булан бирге). 12.25 Коллаж. 12.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.30 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. «Солдат мемуарлары» деген телевизионный документли фильм. 2-нчи сериясы. 16.30 Мультфильм. 17.00 «Муи Гьасанова йырлай». Киноконцертни премьерасы. 17.30 «Бизнес-клуб». 18.10 «Дагъыстан» деген программа. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Ракурс. 19.55 «Къаршы турув». Беш серияллы телевизионный чебер фильм. 21.30 Агьамиятлы баянлыкъ. 21.40 ДАССР-ни Министрлер Советини Председателини заместители, ДАССР-ни Палыкъ агропромуну председатели М. М. Абдулбасиров сизин булан ёлугъа. 22.30 Совет-англия программа. «Агьвалатлар ва пикрулар». 2-нчи берилиш. 23.00 Авторлукъ йыр. 23.30 Уллулар учун мультфильм. «Ёл». 23.45 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу.

II ПРОГРАММА

12.05 Такрарлав телефильмни сеансы. 9-нчу сериясы — «Рощин». 16.00 Документли фильм. 16.30 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. «Фронт язывлары». Эффенди Капиев. 17.00 Грозный шагьардан берилиш. 17.30 Останкинону Концерт студиясында «Талаплы адамланы ёлугъуву». 2-нчи берилиш. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00. СССР-ни Оьр Советини сессиясында. «Перерывинде» (20.00) — «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» 21.15 Кировдан берилиш. 21.45 «Гёргендокъ сюйп къалгъан» деген чебер фильм. «Грузияфильм» — «Ленфильм». (Биринчилей).

ЖУМАГЮН, 16 ФЕВРАЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 «Къаршы турув». Беш серияллы телевизионный чебер фильм. Бешинчи сериясы. 9.30 Мультфильмлер: «Василиса Микулишна», «Никита Кожемяка». 10.15 «...Он алты йыл болгъунча ва оьрде». 11.00 Халкъ яратывчулугъуну «Энемжая» деген VIII Халкъара фестивалыны телевизионный программасы. (Швейцария). 11.30 Адамны институту. 12.30. Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 15.00 «Сизге... артыкъ бола буса». 16.15 «Прокурор учун гъу биография». Документли фильм. 17.10 «Нал ва роза гюллер». Манасдагъы нал продукталар булан таъмин этеген предприятиени гьакъындагъы гёрсетив фильм. 17.25 Рус йырланы «Толкъун» хоруну концерти. 18.00 «Дагъыстан» деген информация - публицистика программа. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 «Дагъыстан» деген информация-публицистика программаны давам этиливю. 19.40 «Сирена». 19.55 «Къаршы турув». Беш серияллы телевизионный чебер фильм. 5-нчи сериясы. 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Агьамиятлы баянлыкъ. 21.40 «Шолай болгъан... болгъан...» 22.00 «Къарав» 23.45 Гюнню сеси.

ГЕЧЕГИ ТЕЛЕВИДЕНИЕ

00.00 «Гюнтувуш дантист». Телевизионный чебер фильм. 1-нчи ва 2-нчи сериялары. «Арменфильм». 02.10 «Уьгьлю портрет». Язывчу Н. Задорновну яратывчулугъу гьакъында.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 Охув программа. Илму-англатыв фильм. 8.35. 9.35 Тарих. 5-нчи класс. Биринчи бешйыллыкъланы къурулушлары. 9.05 Ингилис тил. Охутувну биринчи йылы. 10.05 Ингилис тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35, 11.15 Бизин айлана дюнья». 2-нчи класс. 10.55 Такрарлав телефильмни сеансы. 10-нчу сериясы — «Гече орта». 18.00 Мультфильм. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 СССР-ни Оьр Советини сессиясында. Перерывинде (20.00) — «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» 21.15 «Мени юрегимде Ватан». Улан-Удэден берилиш. 21.45 «Бары да учунгъу спорт». 22.00 Киноабонемент. Чебер фильм. «Солагъай». «Ленфильм». (Ленинград) — «Радиомеханик» (Рига).

РАДИО

ХАМИСГЮН, 15 ФЕВРАЛЬ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 — 18.00 «Шаирни къочкакълыгъы». Радиопостановка.

ЖУМАГЮН, 16 ФЕВРАЛЬ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 «Къойчуну къышлыкъ апрлары». Берилиш. 17.35 — 18.00 «Сизин учун, гьайванчылар». Концерт.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителине — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне —7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне —7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-01, издательствогъа—7-51-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (К. Комсомольский проспект, 61).